

**TURUN
YLIOPISTO**

Rakenteiden varjossa

Kirjallisuuskatsaus monikulttuurisen sosiaalityön rakenteellisista esteistä Suomessa

Sosiaalityön
kandidaatin tutkielma

Laatija:
Aino Mirtti

10.12.2025
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidatutkielma

Oppiaine: Sosiaalityö

Tekijä: Aino Mirtti

Otsikko: Rakenteiden varjossa – Kirjallisuuskatsaus monikulttuurisen sosiaalityön rakenteellisista esteistä Suomessa

Ohjaaja: Väitöskirjatutkija Elina Lammervo

Sivumäärä: 37 sivua

Päivämäärä: 10.12.2025

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen integroivan kirjallisuuskatsauksen keinoin, millaisia rakenteellisia esteitä suomalainen monikulttuurinen sosiaalityö kohtaa sekä selvitän, millaisin keinoin näitä esteitä voidaan purkaa solidaarisen sosiaalityön vahvistamiseksi. Aineistona hyödynnän aikaisempaa vertaisarvioitua tutkimusta eri tieteellisistä tietokannoista. Teoriapohjana tutkielmalleni toimii kriittinen valkoisuuden, vallan ja rasismien tutkimus, jonka avulla analysoin, miten kolonialismin perintö ja valkoisuuden normi kietoutuvat osaksi suomalaista sosiaalihuollon palvelujärjestelmää. Lisäksi hyödynnän orientalismin ja intersektionaalisuuden käsitteitä. Tutkielman tavoitteena on tuoda esiin, miten valtarakenteisiin kietoutunut rasismi ohjautuu osaksi sosiaalityön käytäntöjä, ja miten näiden rakenteiden purkaminen vahvistaa solidaarista sosiaalityötä. Aihe korostuu erityisesti monikulttuurisessa Suomessa, jossa väestörakenteen vuoksi kasvava maahanmuutto muuttaa samanaikaisesti sosiaalityön asiakas- ja työntekijäkuntaa.

Kirjallisuuskatsauksen tulokset ovat kattavia. Havaitsin aineistosta kaksi pääteemaa: rakenteiden historiallinen perintö ja sen nykyvaikutukset sosiaalityössä sekä solidaarisen sosiaalityön työkalut. Pääteemojen alle muodostin yhteensä kuusi tarkennettua alateemaa. Rakenteiden koloniaalisen perinnön tunnistin ilmenevän kulttuuristamisena ja valkoisuuden normatiivisuutena, hiljaisuutena rodusta ja rasismista sosiaalityön käytännöissä sekä pirstaleisena palvelupolkuna ja järjestelmäkeskeisyytenä. Solidaarisen sosiaalityön työkalut jaoin kulttuurienväliseen oppimiseen ja itsereflektioon, toimijuuteen ja saavutettavuuteen sekä kumppanuuteen perustuvaan sosiaalityöhön.

Havaitsin, että rasismi ilmenee sosiaalityössä hienovaraisina mutta rakenteellisesti vaikuttavina käytäntöinä, kuten työntekijöiden kulttuuristavina puhetapoina, alan ja koulutuksen hiljaisuutena rotuun ja rasismiin liittyen sekä palvelujärjestelmän epäselvänä palvelupolkuna. Osa työntekijöistä kokee eettistä stressiä rodullistavien rakenteiden edessä, kun taas toiset pyrkivät aktiivisesti kohti solidaarista työtettä, jossa asiakkaiden toimijuus ja yksilöllisyys tunnustetaan. Lisäksi tunnistin, että intersektionaalisuus, sironvastainen sosiaalityö (AOP) ja BIPOC-tiedon asettaminen tutkimuksen ja käytäntöjen keskiöön tarjoavat välineitä rakenteellisen eriarvoisuuden tunnustamiseen ja purkamiseen. Kuitenkin niiden juurtuminen osaksi rakenteita ja käytäntöjä ovat edelleen puutteellisia, mikä korostaa muutoksen tärkeyttä.

Tutkielman tulokset osoittavat, että on tarpeen tarkastella sosiaalityön rakenteita kriittisesti, erityisesti maahan muuttaneiden ja rodullistettujen vähemmistöjen näkökulmista. Eettisesti kestävän ja yhdenvertaisuutta edistävän sosiaalityön rakentaminen edellyttää valtarakenteiden näkyväksi tekemistä, niiden haastamista ja asiakkaiden kokemusten tunnustamista asiantuntijuutena sekä sosiaalityön kentällä että tutkimuksessa. Solidaarinen ja sironvastainen sosiaalityö ei ole vain tavoite, vaan välttämättömyys globaalin liikkumisen ja monimuotoistuvan yhteiskunnan aikakaudella.

Avainsanat: Rasismi, rodullistaminen, valkoisuus, intersektionaalisuus, sironvastainen sosiaalityö

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Rasismin käsitteellistäminen ja sarronvastainen sosiaalityö	7
2.1	Mitä rasismi on?	7
2.2	Valkoisuus ja valta	9
2.3	Matka näkyväksi tulemiseen	11
2.3.1	Intersektionaalisuus	12
2.3.2	Sarronvastainen sosiaalityö	13
3	Tutkimusasetelma	15
3.1	Tutkimuksen tavoitteet	15
3.2	Tutkimuksen eettisyys	15
3.3	Tutkimusmenetelmät	16
3.4	Tutkimusaineisto	16
4	Rakenteiden historiallinen perintö ja nykyvaikutukset	19
4.1	Kulttuuristaminen ja valkoisuuden normi	19
4.2	Hiljaisuus rodusta ja rasismista	21
4.3	Pirstaleinen palvelupolku ja järjestelmäkeskeisyys	22
5	Solidaarisen sosiaalityön työkalut	24
5.1	Kulttuurienvälinen oppiminen ja itsereflektio	24
5.2	Toimijuus ja saavutettavuus	26
5.3	Kumppanuuteen perustuva sosiaalityö	27
6	Pohdinta ja johtopäätökset	29
	Lähdeluettelo	33
	Liitteet	37
	Liite 1. Aineisto	37

1 Johdanto

Sosiaalityö on hyvinvointia edistävää yhteiskunnallista asiantuntijuutta vaativaa toimintaa, joka perinteisesti ymmärretään vuorovaikutteisena työnä yksilöiden ja ryhmien kanssa. Tavoitteena työssä on asiakkaiden elämäntilanteiden vaikeuksien lieventäminen, omien toimintaedellytysten vahvistaminen sekä osallisuuden ja yhteisöjen sosiaalisen eheyden korostaminen (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 15§). Tämän lisäksi sosiaalityötä velvoitetaan sosiaalihuoltolain (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7§) nojalla toimimaan myös rakenteellisella tasolla, jossa asiakkaiden kokemuksista ja tarpeista tuotetaan tietoa, jota hyödynnetään laajemmin yhteiskunnallisten ongelmien ehkäisemisessä – sen ydin on siis vaikuttaa epätasa-arvoistaviin rakenteisiin. (Pohjola, Laitinen, Seppänen, Heinonen, Hurtig, Hämäläinen, Kilpeläinen, Kiuru, Lähteinen, Matthies, Metteri, Nikupetteri, Närhi, Pekkarinen, Ray, Romakkaniemi, Sirkka & Tiitinen 2017). Voidaan nähdä, että rakenteellinen sosiaalityö tuottaa edellytyksiä yksilötason työskentelyyn, sillä se pyrkii kitkemään ongelmien juurisyitä niiden oireiden sijaan.

Rakenteellisen sosiaalityön merkitys on voimistunut ajassa väestörakenteen muutoksien ja kasvavien muuttoliikkeiden vuoksi. Muutokset ovat muokanneet sosiaalityön toimintaympäristöä, lisäten sosiaalityöntekijöiden vastuuta purkaa kansalliseskeisiä käytäntöjä (Turtiainen 2016, 203–221). Erityisesti pohjoismaisessa kontekstissa Suomen palvelujärjestelmä on rakentunut viranomaislähtöiseksi suunnatun katseen ainoastaan yksilöiden elämän kohentamiseen, jolloin ongelmien juurisyöt jäävät käsittelemättä. (Närhi 2023, 35). Monimuotoistuvan yhteiskunnan koheesion kannalta keskeistä on tunnistaa rasismien vaarallisimmat muodot, eli ne huomaamattomasti uusiutuvat rakenteelliset käytännöt, jotka näyttävät valtaväestölle neutraaleina normeina. Tosiasiassa tällaiset käytännöt ylläpitävät eriarvoisuutta kulttuuristavien selitysmallien, valkoisuuden rakenteiden ja kolonialismin perinnön kautta.

Tämä on jättänyt vallitsevan ristiriidan sosiaalityön arvojen ja yhteiskunnallisen ilmapiirin välille. Rakenteiden tarkastelematta jättäminen tuottaa sosiaalityötä, joka ylläpitää suomalaista järjestelmäkeskeistä orientaatiota, jossa rodullistavat rakenteet toimivat lähtökohtina. Ristiriitaisista näkemyksistä huolimatta on kuitenkin totta, että Suomi on ollut pysyvästi muuttovoittoinen jo vuodesta 1981 lähtien (Söderling 2013, 17–28). Lisäksi maahanmuuton arvioidaan kasvavan entisestään väestörakenteen vuoksi (Kestilä & Martelin 2019). Väestörakenteen muutokset limittyvät osaksi sosiaalityötä, sillä se koskee sosiaalityön

asiakas- että työntekijäkuntaa. Sosiaalityö on yksi ensimmäisistä viranomaisista, joka vastaanottaa, ohjeistaa ja tukee maahan muuttaneita ihmisiä.

Suomalaisen sosiaalityön pohjalle rakentunut teoria ja käytännöt eivät täten ole irrallaan sen koloniaalisesta ja epätasa-arvoistavasta historiastaan (Jönssön 2018). Suomessa kolonialismi on ollut kulttuurista sulattamista, eli assimilointia, saamelaisten ja romaneiden osalta. (Yle 2021; Keskinen, Seikkula, Mkwesha, Aghayeva & Sinkkonen 2021, 71–72.) Kolonialismin aikakaudet ovat jättäneet jälkeensä koloniaalisen jatkumon, kuten patriarkaatin, rasismien, kapitalismin, seksismin, ikäsyrynnän ja ableismin (Hampton, Bourassa & McKay-McNab 2004) jotka ovat suoraan yhteydessä yhteiskuntamme palvelujärjestelmän toimintaan ja täten sosiaalityön eettiseen toteuttamiseen. Ristiriita syntyy, kun sosiaalityölle asetetaan rakenteellisen ja antirasistisen työotteen vaade ilman, että tarkastellaan, miten tieteenala itse luo ja ylläpitää syrjiviä, rasistisia ja epätasa-arvoisia rakenteita. (Mikkonen 2023; Hubara 2020.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa erityisesti maahanmuutto ja siihen kytkeytyvät teemat ovat puhututtaneet 2000-luvulla väestön lisäksi myös poliittisia päättäjiä, kuten viimeisimpänä Orpon hallitusta (2023–2026). Hallitus on ilmoittanut ”irtisanoutuneensa” rasistisiksi tulkituista puheenvuoroistaan julkisesti, ja tämä on herättänyt väestössä mielipiteitä puolesta sekä vastaan. Näissä puheenvuoroissa on siirrytty monikulttuurisuuden ja tasa-arvon korostamisesta kohti maahanmuuton problematisointia, kulttuuristavia selityksiä ja väriä näkemättömään universalismiin nojaavaa retoriikkaa (Eliassi 2017). Samanaikaisesti tutkimukset osoittavat, että rasismi ei ole Suomessa uusi ilmiö, vaan sen vaikutukset näkyvät konkreettisesti maahan muuttaneiden sosiaalisessa ja taloudellisessa asemassa.

Tutkimustulokset paljastavat merkittäviä eroja maahan muuttaneiden ja kantasuomalaisten välillä. Maahan muuttaneet naiset ansaitsevat keskimäärin vain 64 senttiä jokaisesta eurosta, jonka kantasuomalainen mies saa, ja heidän riskinsä joutua väkivallan uhriksi on 2,5-kertainen verrattuna kantaväestöön. Lisäksi seksuaaliväkivallan uhriksi joutuminen on tilastollisesti todennäköisempää maahan muuttaneilla naisilla kuin suomalaisilla naisilla. (Hubara 2024.) Vaikka suuri osa suomalaisista suhtautuu rasismiin vakavasti, yli puolet (55 %) pitää sitä suhteellisen vähäisenä ongelmana (Haavisto 2024). Näiden havaintojen ja julkisen keskustelun rinnakkainen tarkastelu osoittaa, että Suomessa vallitsee ristiveto rasismien olemassaolon tunnustamisen ja sen konkreettisten vaikutusten välillä.

Edellä kuvatut rakenteelliset jännitteet – kuten kulttuuristavat käytännöt, palvelujärjestelmän valkoisuuden rakenteet sekä kolonialismin historialliset jatkumot, yhdessä sosiaalityön arvojen ja yhteiskunnallisen ilmapiirin välisen ristiriidan kanssa, osoittavat tarpeen kriittiselle tarkastelulle. Tässä tutkielmassa selvitän, miten suomalaisen sosiaalityön rakenteet vaikuttavat estävästi monikulttuurisen sosiaalityön toteutumiseen. Lisäksi analysoin millaiset käytännöt tukevat solidaarista monikulttuurista sosiaalityötä Suomessa. Näin tutkielmani tarjoaa ratkaisevaa tietoa sekä käytännönläheisiä välineitä, jotka tukevat sosiaalityöntekijöitä rakenteellisen eriarvoisuuden purkamisessa ja monimuotoisen yhteiskunnan tarpeisiin vastaamisessa.

2 Rasismin käsitteellistäminen ja sarronvastainen sosiaalityö

2.1 Mitä rasismi on?

Rasismia ymmärtääkseen on ensin tunnistettava sen kaikki ilmenemismuodot: teoissa, ajatuksissa, asenteissa ja rakenteissa. Ilmiön vakavuuden vuoksi rasismista on tarkoituksenmukaista puhua rasismina, eikä korvata käsitettä epäsuorilla ilmaisuilla. Vaikka ilmiön tunnistaminen edellyttää siihen liittyvän termistön avaamista ja rasismin läsnäolon tunnustamista, on huomattava, että sijaismerkitykset voivat vesittää rasismin vakavuutta ja hämmentää sen ympärillä käytävää keskustelua. Usein rasismista käytetäänkin termejä, kuten syrjintä, toiseuttaminen, ennakkoasenteet ja rodullistaminen, mutta näiden rinnalla itse sanaa on perusteltua käyttää. (Ryynänen 2020, 328; Helakorpi, Hummelstedt-Djedou, Juva & Mikander 2017; Rastas 2009a, 49–50.) Kiertely ja varominen luovat helposti vaikutelman, että rasismia voisi olla ”vähän” tai ”paljon”, tai se voisi olla ”lievää” tai ”äärimmäistä”. Tällainen asteikko voi yksinkertaistaa ilmiötä ja ylläpitää käsitystä, että rasismin todellisuus olisi neuvoteltavissa. Jotta ilmiötä voidaan ymmärtää syvemmin, on tarpeen tarkastella, mitä rasismilla tarkoitetaan historiallisesti ja yhteiskunnallisesti.

Rasismi on historiallisesti ja yhteiskunnallisesti rakentunut valta-asetelma, jossa ihmisryhmiä luokitellaan ja asetetaan hierarkkisiin aseisiin esimerkiksi ihonvärin, etnisen taustan tai kulttuuristen piirteiden perusteella. Kyse ei ole vain yksilöiden ennakkoluuloista tai vihamielisistä teoista, vaan laajemmasta ilmiöstä, joka kietoutuu yhteiskunnan rakenteisiin, instituutioihin ja kulttuurisiin käytäntöihin. (Keskinen ym. 2021.) Rasismi näkyy paitsi sytjivissä toimintatavoissa myös siinä, miten tietoa tuotetaan ja millaisia historiallisia kertomuksia pidetään ”objektiivisina totuuksina”. Tässä yhteydessä keskeinen käsite on *rodullistaminen*, joka viittaa prosessiin, jossa ihmisten väliset erot tehdään merkityksellisiksi ja luonnollistetaan tavalla, joka tuottaa ja ylläpitää eriarvoisia valtasuhteita. Rodullistaminen tarkoittaa mekanismia, jota kautta rasismi rakentuu ja saa konkreettisia muotoja yhteiskunnallisissa käytännöissä. (Keskinen ym. 2021, 51.) Tätä määritelmää vasten voidaan tarkastella, miten rasismia on Suomessa tutkittu ja millaisia painotuksia tutkimuksessa on ollut.

Suomessa rasismin tutkimus on syventynyt nopeasti viimeisen 30 vuoden aikana. Ryynänen (2020) esittää, että 1990-luvulla rasismi ymmärrettiin lähinnä ihonväriin ja rotuajatteluun liittyvänä mutta 2000-luvulla huomio on siirtynyt arjen hienovaraisiin käytäntöihin ja

institutionaalisiin rakenteisiin. Ryynänen (2020) huomioi myös, että tutkijat käyttävät rasismi-sanaa teoriaosuuksissa, mutta tuloksia ja havaintoja esittäessä sanaa ei enää käytetä yhtä paljon. Käsitteistön ollessa hajanainen ja epätarkka, on rasismien tunnistaminen vaikeutunut (emt.) ja tehnyt sen rakenteellisista muodoista erityisen näkymättömiä valtaväestölle. Tutkimuksen kehityksen rinnalla voidaan havaita, että rasismien ymmärtäminen muuttuu jatkuvasti.

Rasismien yksi huomionarvoisimmista piirteistä on sen muovautuneisuus eri ajoissa ja konteksteissa. Se, miten rasismi ilmenee, ei ole pysyvää, vaan sen muodot muuttuvat yhteiskunnallisten olosuhteiden mukana. Suomessa vielä vuosikymmen sitten 2010-luvulla rasismi saattoi näyttäytyä avoimempina ja helposti tunnistettavina ”slurreina”, eli vähemmistöihin kohdistuvina halventavina ilmaisuina. Kun taas nykyisin se kätkeytyy yhä useammin hienovaraisempiin sanavalintoihin ja käytäntöihin, jotka voivat sulautua osaksi arjen vuorovaikutusta ja rakenteita (Sudenkaarne & Blell 2021). Rasismien yhteiskunnallinen perusta toimii samalla tavalla – globaalissa mittakaavassa orjuuden ja siirtomaavallan historialliset perinnöt heijastuvat edelleen taloudellisissa eriarvoisuuksissa, institutionaalisisissa käytännöissä ja tiedon tuottamisen tavoissa. (Quijano 2007, 169–170.) Juuri tämä muovautuneisuus tekee rasismista erityisen vaikeasti tunnistettavan, ja suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa sen rakenteellisia ilmenemismuotoja on käsitelty vain rajallisesti. Tähän tutkimusaukkoon tutkielmani kiinnittyy.

Rakenteellinen rasismi liittyy yhteiskunnallisiin instituutioihin, normeihin ja käytäntöihin luoden eriarvoistavia mekanismeja, jotka tuottavat ja ylläpitävät vähemmistöjen epäedullista asemaa suhteessa enemmistöön. Se voi ilmetä lainsäädännön, politiikan, hallinnollisten käytäntöjen tai taloudellisten ja sosiaalisten rakenteiden kautta. (European Union Agency for Fundamental Rights 2023, 116.) Koska sosiaalityössä noudatetaan sosiaalioikeudellista lainsäädäntöä ja viranomaisvaltaa käytetään suoraan asiakastyössä, niihin sisältyvä piilevä rasismi voi heijastua osaksi sosiaalityötä.

Rasismi yleisesti voi olla tietoista ja tarkoituksellista toimintaa asiakkaiden tai asiakasryhmien välillä, mutta yleisemmin se on tahatonta käytöstä, joka nousee esille tiedostamattomista ajatuksista tai rakenteellisista tekijöistä. Näin ollen rasismien ilmeneminen ei rajoitu vain yksittäisiin tekoihin, vaan se kytkeytyy laajempiin yhteiskunnallisiin prosesseihin, joissa kaikki voivat olla mukana hyvistä tarkoituspäristä huolimatta. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu ei pvm.) Juuri tästä syystä rasismista tarvitaan vastuunkantoa. Rasismien vaikutukset voidaan

tunnistaa tutkimuksen ja kokemusten kautta, mutta niiden merkityksen ymmärtäminen edellyttää myös vastuunkantamista. Vasta kun ilmiöön suhtaudutaan yhteisenä velvollisuutena, sen seurauksiin voidaan puuttua tehokkaasti. Rasismin vaikutukset näkyvät sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla. Toistuvat kokemukset voivat aiheuttaa vakavia mielenterveyden ongelmia, kuten häpeää, masennusta ja posttraumaattisen stressihäiriön kaltaisia oireita, ja niiden vaikutukset voivat ulottua myös seuraaviin sukupolviin (Williams & Etkins 2021).

Rasismin läsnäolo tunnustetaan Suomessa, sillä *Being Black in the EU* -selvityksen (2023) mukaan rasismin tila on vakava ja monitasoinen. Afrikkalaistaustaiset ihmiset kohtaavat Suomessa syrjintää huomattavasti enemmän kuin väestö keskimäärin: 57 % afrikkalaistaustaisista on kokenut syrjintää, kun koko väestöstä vastaava osuus on 16 % (European Union Agency for Fundamental Rights 2023). Tämä on kuitenkin vain jäävuoren huippu, sillä myös muut vähemmistöt ja maahanmuuttajat kohtaavat rasismia. Intensiteetti voi vaihdella ryhmittäin (Rastas 2009b), ja monet kokemukset voivat jäädä piiloon tilastoissa, sillä ne eivät tavoita rakenteellisia ja institutionaalisia mekanismeja yksilöiden kokemusten tavoin.

Tutkimuksesta huolimatta rasismin olemassaolon tunnustaminen ja siihen liittyvä vastuun kantaminen ei kuitenkaan näyttäydy organisaatioiden toiminnassa. Rasismi koetaan usein asiana, joka on kaukana omasta elinpiiristä. Keskustelu rasismista kuitenkin vaatii rohkeutta, ja tämä rohkeus on tunnustettava myös omassa lähipiirissä ja yhteisöissä. (Ryynänen 2020, 338–339.) Pelkkä irtisanoutuminen ideologisista ja asenteellisista lähtökohdista ei riitä vastaamaan ongelman vakavuuteen, vaikka poliittinen ilmapiiri näin implikoi (Lehtonen 2009, 109–112). Suomen rasismikeskustelu tiivistyi kesällä 2023 Suomen hallituksen julkilausumaan, jossa se irtisanoutui rasismista ja korosti sitoutumistaan yhdenvertaisuuden edistämiseen. Lausuma liittyi hallituspuolueiden aiempiin, rasisiksiksi tulkittuihin lausuntoihin ja niiden herättämään julkiseen kritiikkiin. (Valtioneuvosto 2023.) Tapaus voidaan nähdä esimerkkinä siitä, kuinka rakenteellisia ongelmia pyritään käsittelemään symbolisin tavoin, vaikka ideologisia jännitteitä ei välttämättä pureta.

2.2 Valkoisuus ja valta

Valkoisuus sosiaalityössä ei ole vain yksilön ihonväriin liittyvä piirre, vaan se toimii hegemonisena rakenteena, joka määrittää, mikä ymmärretään neutraaliksi ja universaaliksi tiedoksi sekä käytännöksi. Valkoisuus on usein näkymätöntä valtaväestölle – se voidaan

nähdä lähtökohtana, josta käsin erilaisuutta havaitaan ja määritellään. Juuri tämä näkymättömyys tekee siitä erityisen vaikutusvaltaisen, sillä se toimii taustaoletuksena, jota ei tarvitse kyseenalaistaa. Kriittinen valkoisuuden tutkimus on osoittanut, että valkoisuus tuottaa etuoikeuksia ja ylläpitää hierarkioita, joissa rodullistetut ihmiset asemoidaan ”toisiksi”. (Ahmed 2021; Keskinen ym. 2021.)

Yksi keskeisimmistä kolonialismin perinnön tutkimuksen ajatteliijoista, palestiinalaisyhdysvaltalainen Edward Said (1978) osoitti, että tiedon tuotanto ei ole koskaan neutraalia vaan sidoksissa valtaan. Said (1978) kuvasi, että tapa, jolla länsi on tuottanut tietoa ”idästä” pohjautui stereotyyppisiin, hierarkkisiin ja alistaviin keinoihin. Tästä syntyi käsite *orientalism*, jolla hän viittasi länsimaiseen diskurssiin, jossa ”itä” määritellään lännen näkökulmasta eksoottiseksi, irrationaaliseksi ja kulttuurisesti alempiarvoiseksi. Orientalismi ei ole vain kokoelma yksittäisiä mielikuvia, vaan järjestelmällinen tapa tuottaa tietoa, joka kytkeytyy poliittisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin valtasuhteisiin. Se rakentaa vastakkainasettelun ”sivistyneen lännen” ja ”takapajuksen idän” välille, ja näin oikeuttaa kolonialismin, imperialismin sekä niiden jälkivaikutukset.

Saidin (1978) analyysi paljastaa, että orientalismin on erottamaton osa rodullistamisen prosessia. Se luo ja ylläpitää kategorioita, joissa tietyt kansat ja kulttuurit esitetään luonnostaan toisia alempiarvoisina. Tämä tekee orientalismin ja rasismien suhteesta kiinteän. Orientalismi toimii rasismien kulttuurisena ja ideologisen perustana, joka normalisoi epätasa-arvoa ja tekee siitä osan länsikeskeistä tietoperustaa. Jälkikoloniaalisena kritiikkinä Saidin (1978) teoria haastaa käsityksen tiedosta objektiivisena ja universaalina ja osoittaa, että myös akateemiset teoriat, oppikirjat ja historiankirjoitus voivat uusintaa kolonialistisia ja rasisistisiä rakenteita. Esimerkiksi Suomen koulutusjärjestelmää on mainostettu tasa-arvoisena, oikeudenmukaisena ja demokratian painottajana. Kuitenkin on havaittu, että suomalainen koulukirjallisuus korostaa länsimaita muiden ylitse, vaikka rasisistiset ja kolonialistiset sanat ovat poistettu. (Mikander 2023, 289–302.) Näin ollen tiedontuotannon rakenteellisia käytäntöjä tulee tarkastella kriittisesti myös sosiaalityön osalta.

Historiallisesti sosiaalityön tietopohja on kasaantunut länsikeskeisten ja koloniaalistien ajattelutapojen varaan. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että sosiaalityön koulutuksessa pioneereiksi muistetaan valkoisia naistoimijoita, kuten Jane Addams (1860–1935), vaikka Ida B. Wellsin (1862–1931) ja muiden rodullistettujen naisten panos oli yhtä merkittävä (Aguilar & Counselman-Carpenter 2021, 1022). Suomalainen sosiaalityö on ollut mukana

maansisäisessä assimilaatiopolitiikassa eli vähemmistökulttuurien ja kielten ”sulattamisessa” valtaväestöön, mikä kohdistui erityisesti saamelaisiin ja romaneihin (Keskinen ym. 2021). Saamelaisia on sosiaalityössä kohdattu yksilökeskeisyyden kautta, joka on syrjäyttänyt yhteisölliset näkökulmat. Sosiaalipalvelut ovat tukeneet assimilaatiota valtakulttuuriin, ja saamelaisten omat tiedon- ja hyvinvoinnin käsitykset on sivuutettu. (Kuokkanen 2007, 148; Keskinen ym. 2021.) Romanit puolestaan ovat kohdanneet lasten tarpeettomia huostaanottoja ja ihmisoikeusrikkomuksia sosiaalihuollossa (Grönfors 2012, 242–247). Samankaltaisia kolonialistisia jatkumoa näkyy siinä, miten rodullistettujen nuorten perheväkivaltaa on viranomaispuheessa selitetty kulttuuristavin tulkintojen kautta kunniaväkivaltaana, joka voi luoda eriytettyä kontrollia, eli viranomaisten luomia käsittelykanavia eri kulttuureille (Honkatukia & Myllylä 2018).

Nykykäytännöissä valkoisuus ilmenee edelleen sosiaalityön arjessa. Rodullistettujen asiakkaiden tilanteita saatetaan usein selittää kulttuurilla, kun taas valkoisten asiakkaiden ongelmat ymmärretään yksilöllisinä ja rakenteellisinä (Jönssön 2013, 159–167). Mikkosen (2023) tutkimus osoittaa, että sosiaalityöntekijöiden orientaatiot voivat joko tuottaa valkoisuusnormia (*pelastajuusorientaatio*), ylläpitää sitä (*järjestelmäkeskeinen orientaatio*) tai pyrkiä sen purkamiseen (*solidaarisuusorientaatio*). Tämä havainnollistaa, että valkoisuus ei ole vain teoreettinen käsite, vaan se on konkreettisesti läsnä sosiaalityön käytännöissä ja asiakaskohtaamisissa. Orientaatiot osoittavat myös, että valkoisuutta voidaan purkaa ja valtaa jakaa orientaatioita vaihtamalla.

2.3 Matka näkyväksi tulemiseen

Suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa matka näkyväksi tulemiseen, eli vähemmistöjen kokemien rakenteellisen syrjinnän tunnistamiseen ja konkreettisiin käytäntöihin on suhteellisen niukasti käsitelty teema. Tutkimusaukot paikantuvat erityisesti intersektionaalisuuden käytännönläheiseen hyödyntämiseen sekä sarronvastaisen teorian rajalliseen käyttöön, joita käsitelen seuraavissa alaluvuissa.

Rakenteellinen sosiaalityö on Suomessa saanut lainsäädännöllisen perustansa sosiaalihuoltolain uudistuksessa vuonna 2014 (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7§), jossa sen tehtäväksi määriteltiin sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittäminen sekä sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntäminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Käytännössä rakenteellinen sosiaalityö on kuitenkin jäänyt osin hajanaiseksi ja painottunut erityisesti sosiaaliseen raportointiin ja tilastotiedon keräämiseen.

Asiakasrajapinnasta nouseva tieto, kuten kokemusasiantuntijoiden ja asiakasraatien havainnot, on jäänyt usein virallisen tiedon varjoon. Asiakkaiden kokemustiedon potentiaalia ei ole päätöksenteon tukena hyödynnetty täysimääräisesti. Tämä paljastaa rakenteellisen sosiaalityön keskeisen puutteen – se on jäänyt helposti tekniseksi tiedontuotannoksi, joka ei riittävästi puutu niihin rakenteisiin, jotka ylläpitävät eriarvoisuutta ja syrjäytymistä. (Kivipelto 2021.)

Samaan aikaan sosiaalityön asiantuntijoita on moitittu hiljaisuudesta yhteiskunnallisessa keskustelussa, mikä on osin johtunut toimintaympäristön rakenteista, viestintäkulttuurin rajoitteista sekä ammatillisista ja henkilökohtaisista eettisistä kysymyksistä. Julkisuuden välttäminen eriarvoisuuskysymyksissä on nähty jopa alan yhteisenä tekona. (Petrelius 2003; Tiitinen 2018.) Tämä hiljaisuus on kuitenkin kaventanut sosiaalityön mahdollisuuksia vaikuttaa rakenteellisiin epätasa-arvoisuuksiin.

Vaikka suomalaisessa sosiaalityössä on tunnistettu useita epätasa-arvoa tuottavia mekanismeja (viranomaiskeskeisyys, tiedontuotanto, hiljaisuus, yksilökeskeisyys, politiikka, valkoisuus ja orientalmi) sekä rasismien muotoja (rakenteellinen, institutionaalinen, koloniaalinen, rodullistaminen, kulttuuristava, universalismi, hienovarainen ja moniperustainen), niitä ei ole tarkasteltu rakenteellisella tasolla rinnakkain intersektionaalisuuden ja sarronvastaisen teorian näkökulmia yhdistäen. Juuri rakenteiden tasolla voi avautua näkemys siitä, miten rasismi rakentuu ja toistuu sosiaalityön käytännöissä.

2.3.1 Intersektionaalisuus

Rasismi on yksi keskeisimmistä eriarvoisuuden muodoista, joka harvoin ilmenee yksinään, vaan kietoutuu muihin syrjinnän rakenteisiin. Tämän vuoksi ilmiön kokonaisvaltainen ymmärtäminen edellyttää intersektionaalista näkökulmaa, joka paljastaa, miten rasismi muuntuu ja vahvistuu muiden valtasuhteiden risteyskohdissa.

Intersektionaalisuus on tietynlainen linssi, joka tarkastelee, miten erilaiset eriarvoisuuden ja vallan muodot, kuten sukupuoli, rotu, etnisyys, luokka, seksuaalisuus, vammaisuus ja kansalaisuus risteävät ja kietoutuvat toisiinsa. (THL 2024.) Kimberlé Crenshaw (1991) kehitti käsitteen osoittaakseen, että esimerkiksi mustien naisten kokema syrjintä ei avaudu pelkästään rasismien tai seksismien kautta, vaan näiden tekijöiden yhteisvaikutuksena. Intersektionaalisuus paljastaa, että syrjintä on moniulotteisempaa mitä usein ymmärretään.

Crenshaw (1991) onnistui käsitteen avulla myös tekemään näkyväksi, miten Yhdysvaltain oikeusjärjestelmä ja poliittiset liikkeet epäonnistuivat tunnistamaan väkivaltaa silloin, kun se kohdistuu ihmisiin useiden risteävien eriarvoisuuksien kautta. Mustien naisten kokema syrjintä jäi näkymättömäksi, sillä oikeus tarkasteli syrjintää vain sukupuolen tai rodun näkökulmasta erikseen. Sama ongelma toistui maahanmuuttajanaisten kohdalla, jotka eivät voineet hakea apua väkivaltaan turvakodeista kielimuurien, oleskelulupaan liittyvän riippuvuussuhteen ja palveluiden rajoitusten vuoksi. Poliittiset järjestelmät eivät huomanneet heidän tilanteensa monikerroksellisuutta, ja näin ollen väkivalta jäi piiloon. (Crenshaw 2013.) Intersektionaalisuus on tuonut näkyväksi rakenteellisen sokeuden, joka mahdollisti kokonaisen oikeusjärjestelmän vinouman. Käsitteen soveltamisessa on kuitenkin huomioitava, että se on kehitetty Yhdysvalloissa eikä täten ole täysin asetettavissa jokaiseen kontekstiin (Heino 2023). Käsitettä käyttäessä onkin hyvä tiedostaa, millaisia valtasuhteita Suomen kontekstissa esiintyy, jotta intersektionaalisuuden linssi voidaan valjastaa käytäntöön.

Intersektionaalisuus tarjoaa sosiaalityölle välineen tehdä näkyväksi, miten eriarvoisuus rakentuu useiden risteävien tekijöiden, kuten sukupuolen, etnisyyden, luokan ja toimintakyvyn kautta. Sen avulla yksilölliset kokemukset voidaan kytkeä laajempiin yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin ja paljastaa mekanismeja, jotka muutoin jäisivät näkymättömiksi. Tämän lisäksi intersektionaalisuus mahdollistaa asiakaslähtöisen työskentelyn, jossa asiakkaiden moninaisuus huomataan. Haasteena on ollut intersektionaalisuuden juurtuminen käytännön sosiaalityöhön. Vaikka käsite on etenevästi vakiintunut osaksi tutkimusta ja löytänyt paikoitellen käyttöä myös käytännöissä, se ei ole vielä levinnyt laajasti sosiaalihuollon kentälle (Heino 2023).

2.3.2 Sorronvastainen sosiaalityö

Sorronvastainen sosiaalityö (*Anti-Oppressive Practice, AOP*) on kriittinen lähestymistapa, joka tarkastelee ja haastaa yhteiskunnallisia valtarakenteita, jotka ylläpitävät eriarvoisuutta ja syrjintää. Se sijoittuu osaksi kriittisen sosiaalityön traditiota, jossa asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde ymmärretään laajempien yhteiskunnallisten valtasuhteiden osana. AOP:n keskeinen lähtökohta on, että asiakkaiden ongelmat eivät ole yksilöllisiä puutteita tai palvelutarpeita, vaan ne kytkeytyvät rakenteellisiin tekijöihin, jotka rajoittavat toimijuutta ja mahdollisuuksia. (Payne 2014, 373–401.) Näin ollen sosiaalityön tehtäväksi

muodostuu näiden rakenteiden tunnistaminen, kriittinen tarkastelu ja niiden purkamiseen tähtäävä työ, kuten *solidaarisuusorientaatio*.

Käytännön työssä sorronvastainen lähestymistapa näkyy siinä, että sosiaalityöntekijä tarkastelee asiakkaiden tilanteita suhteessa yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin ja eriarvoisuutta tuottaviin mekanismeihin (Payne 2014). Asiakkaiden ongelmia ei tällöin tulkita yksinomaan henkilökohtaisiksi haasteiksi, vaan ne ymmärretään osaksi laajempaa sosiaalista ja poliittista kontekstia. Sosiaalinen muutos ei myöskään näydy irrallisena tavoitteena, vaan se rakentuu arjen käytännöissä: asiakaskohtaamisissa, dokumentoinnissa ja työntekijän tekemissä vallanjaoissa, kuten osallistamisessa. Tämä edellyttää jatkuvaa reflektiota omista toimintatavoista sekä valmiutta tarkastella niitä vallan ja sorron näkökulmasta.

Sosiaalityöntekijän rooli ei rajoitu epäoikeudenmukaisuuksien tunnistamiseen, vaan siihen sisältyy myös aktiivinen pyrkimys muuttaa käytäntöjä niin, että asiakkaiden oikeudet ja toimijuus vahvistuvat.

Paynen (2014) mukaan sorronvastaisen sosiaalityön tavoitteet voidaan tiivistää neljään toisiaan täydentävään ulottuvuuteen. Yhtäältä pyritään *poistamaan esteitä*, jotka rajoittavat asiakkaiden mahdollisuuksia hallita omaa elämäänsä. Samalla *korostetaan solidaarista yhteistyötä*, jossa asiakkaat osallistuvat päätöksentekoon ja heidän kokemuksensa tunnustetaan asiantuntijuutena. Lisäksi tavoitteena on vähentää sosiaalityön käytäntöihin sisältyviä piirteitä, jotka *ylläpitävät sortoa* tai *estävät voimaantumista*. Näiden rinnalla painotetaan *kriittistä reflektiota*, jossa sosiaalityöntekijän on arvioitava miten omat arvot, asenteet ja elämänhistoria muovaavat hänen ammatillista toimintaansa ja vuorovaikutussuhteita asiakassuhteissaan. Näiden periaatteiden kautta pyritään rakentamaan oikeudenmukaisempia ja tasa-arvoisempia käytäntöjä, jotka tukevat sosiaalista muutosta ja vahvistavat ihmisoikeuksien toteutumista.

3 Tutkimusasetelma

3.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tämän kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on tuottaa kriittistä tietoa siitä, millaiset rakenteelliset käytännöt, joko estävät tai tukevat monikulttuurisen sosiaalityön eettistä toteutumista Suomessa. Rakenteellisilla käytännöillä viitataan sosiaalityöntekijöiden työssään omaksumiin toimintatapoihin, jotka rakentuvat instituutioiden ohjenuorista, hallinnollisista käytännöistä ja vakiintuneista toimintamalleista. Lopuksi kokoon periaatteita ja toimintamalleja, jotka voivat toimia solidaarisen ja monikulttuurisen sosiaalityön työkalupakkina.

Tutkielmani päätutkimuskysymyksenä toimii:

1. Miten suomalaisen sosiaalityön rakenteet vaikuttavat monikulttuurisen sosiaalityön toteutumiseen?

Tutkimuskysymys johdattaa paikantamaan toimivat konkreettiset käytännöt, jonka vuoksi tutkielmani alakysymyksenä toimii:

2. Millaiset käytännöt tukevat solidaarista monikulttuurista sosiaalityötä Suomessa?

3.2 Tutkimuksen eettisyys

Monikulttuurista sosiaalityötä tutkittaessa eettisyys on keskeinen osa koko tutkimusprosessia. Eettisyys liittyy erityisesti siihen, miten vertaisarvioitua tutkimusaineistoa valitaan, analysoidaan ja esitetään. Reid, Calia, Guerra, Grant, Anderson, Chibwana & Atmos (2021) jäsentävät tutkimuksen eettisyyttä neljän P:n avulla. 1) **Place** (*paikka*) viittaa tutkimuskontekstiin: on huomioitava hyvinvointivaltion (valta)rakenteet, lainsäädäntö ja palvelujärjestelmä. 2) **People** (*osallistujat*) korostaa tutkimuksen osallisia eli asiakkaiden, työntekijöiden ja tutkijoiden ääntä sekä heidän kunnioitettavaa kohtaamistaan. 3) **Principles** (*periaatteet*) ohjaa tutkimusta arvojen, kuten yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden pohjalta, sekä auttaa tunnistamaan tilanteet, jossa arvot voivat joutua ristiriitaan. 4) **Precedent** (*aiempi tutkimus*) muistuttaa aiemmasta tutkimuksesta ja käytännöistä, joita tulee hyödyntää mutta myös arvioida kriittisesti virheiden toistamisen välttämiseksi ja jotta voidaan luoda uusia eettisesti kestäviä toimintamalleja. Tutkielman aineisto on valikoitu Reidin ym. (2021) eettisten luokitteluiden mukaisesti.

3.3 Tutkimusmenetelmät

Tämä kandidaatintutkielma toteutetaan integroivana kirjallisuuskatsauksena.

Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmä, jonka tarkoituksena on koota, arvioida ja tiivistää aiemmin tuotettua vertaisarvioitua tutkimustietoa. Sen avulla voidaan muodostaa kokonaiskuva tarkasteltavasta ilmiöstä sekä tunnistaa tutkimusaukkoja ja uusia näkökulmia. Kirjallisuuskatsaus ei ole pelkkä aiemman tiedon referaatti, vaan sen tavoitteena on tuottaa uutta ymmärrystä suhteuttamalla tutkimusta toisiinsa ja tutkielman teoreettiseen viitekehykseen. (Vilka 2023; Salminen 2011.)

Kirjallisuuskatsauksia voidaan toteuttaa usealla eri tavalla. Yleisimmät muodot ovat narratiivinen, integroiva ja systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi. Näistä jokaisella on omat vahvuutensa ja rajoitteensa, jonka vuoksi tutkimusmenetelmä valitaan sen mukaan, mikä parhaiten palvelee tutkimuskysymystä. (Vilka 2023; Salminen 2011). Tässä tutkielmassa valintani kohdistuu integroivaan kirjallisuuskatsaukseen, sillä se mahdollistaa suomalaisen sosiaalityön rakenteiden monipuolisen ja kriittisen tarkastelun. Integroivalle kirjallisuuskatsaukselle on ominaista, että se kokoaa yhteen erilaisia tutkimusasetelmia ja lähestymistapoja. Aineisto ei rajaudu vain määrällisiin tai laadullisiin tutkimuksiin, vaan molempia voidaan hyödyntää rinnakkain. (Vilka 2023, Salminen 2011). Tämä tekee mahdolliseksi sekä ilmiön rakenteellisen että kokemuksellisen ulottuvuuden tarkastelun.

Tutkielmassa on käytetty Volterin tekoölyavustajaa ja Keeniousta. Edellä mainituilla on haettu aiempaa tutkimusta ja aineistoa.

3.4 Tutkimusaineisto

Tutkielman aineiston keräsin systemaattisen tiedonhaun avulla erilaisista tietokannoista ja hakupalveluista, kuten (1) Volter, (2) Google Scholar, (3) Scopus, (4) EBSCO, (5) Keenious ja (6) Finna. Osovimmat tulokset tutkimukselle löytyivät Google Scholarin ja Keeniousen kautta. Aiheen rajautuessa suomalaisen sosiaalityön rakenteisiin, rasismiin ja valkoisuuteen, hyödynsin ilmiöihin liittyvää erikoissanastoa sekä suomeksi että englanniksi. Tiedonhaun erikoissanasto sisälsi hakusanoja kuten ”valkoisuus”, ”antirasistinen sosiaalityö”, ”sorronevastainen sosiaalityö”, ”monikulttuurisuus”, ”kolonialismi”, ”kulttuuristaminen”, ”intersektionaalisuus”, ”jätkikolonialismi”, ”koloniaalisuus”, ”dekoloniaali”, ”syrjintä”, ”eriarvoisuus”, ”rodullistaminen”, ”solidaarisuus”, ”solidaarisuusorientaatio”, ”pelastajuusorientaatio”, ”hegemonia”, ”radikaali”, ”kulttuuri”, ”niputtaminen”,

”nationalismi”, ”kontrolliasetelma” ja ”voimattomuus”. Hakua tehdessäni käytin myös ”AND” ja ”OR” toimintoa sekä sanojen poikkileikkausta ”*” toiminnolla. Parhaimmat tulokset löysin haulla ”*Social work AND Finland AND racism*”.

Aineistoa löysin myös lumipallomenetelmän avulla, jossa hyödynsin tutkimukselle osuvan artikkelin tai kirjan lähdeviitteitä seuraavien aineistojen löytämiseen. Aineiston haussa keskeisiä kriteerejä olivat, että tutkimusten tuli olla vertaisarvioituja, suomen- tai englanninkielisiä, ilmaiseksi saatavilla Turun yliopiston tunnusten avulla sekä julkaistu vuoden 2015 jälkeen. Vuosi 2015 on merkittävä piste maahanmuuttokeskustelulle, sillä silloin Suomeen saapui enemmän turvapaikanhakijoita mitä koskaan aiemmin (Maahanmuuttovirasto 2017; Anis & Turtiainen 2021). Aineiston ollessa suhteellisen uutta, perustelen tiedon ajantasaisuutta sekä keskustelun relevanssia.

Tutkielman aineisto (N=8) sisältää laadullisia tutkimuksia (N=6), toimitetun teoksen kappaleen (N=1) ja Vasson -hankkeen haastattelut (N=1) (ks. Liite 1). Olen rajannut aineiston suomalaisen sosiaalityön kontekstiin, sillä haluan tarkastella erityisesti sitä, millaisena suomalainen monikulttuurinen sosiaalityö hahmottuu. Tutkimusaineisto kattaa sekä sosiaalityöntekijöiden että sosiaalihuollon asiakkaiden kokemukset ja näkemykset sekä rakenteellisen tason analyysin palvelujärjestelmän toimivuudesta.

Ensimmäiset kolme osaa aineistosta kuvaa sosiaalityön rakenne- ja valtasuhteita. Sosiaalityöntekijöiden omaa näkemystä valkoisuusnormista osana yhteiskunnallisia rakenteita ja asiakasprosesseja tarkastellaan Mikkosen (2023) artikkelin ””*Se menee erityisen kipeään paikkaan*” – *Sosiaalityöntekijöiden ammatillisia orientoitumisia valkoisuuteen ja rodullistaviin rakenteisiin*” avulla. Tällä hahmotetaan, miten sosiaalityön käytännöt voivat ylläpitää tai purkaa valkoisuuteen liittyvää valtaa ja rodullistavia rakenteita. Hubara (2024) avaa toimitetun teoksen ”*Decolonising Social Work in Finland: Racialisation and Practices of Care*” luvussaan ”*Silence so loud it hurts: racialisation, erasure and futurebuilding in Finnish social work*” rodullistamisen ja hiljaisuuden kokemuksia sekä sosiaalityöntekijänä että sosiaalihuollon asiakkaana omasta kokemuksestaan käsin. Hubara (2024) esittää konkreettisia toimenpiteitä, jotka purkaisivat suomalaisen sosiaalityön rasismia, rodullistamista ja hiljaisuutta. Heino & Jäppinen (2022) kritisoivat artikkelissaan ”*Näkökulmia kulttuurin merkityksiin sosiaalityön käytännöissä ja tutkimuksessa*” kulttuurin käsitettä kaatoluokkana, sekä ehdottavat intersektionaalista lähestymistapaa muuttaakseen koko kysymyksenasettelun - siirtyen kulttuurin vaikutuksesta rakenteiden vaikutuksiin.

Aineiston kaksi seuraavaa osiota käsittelevät asiakaslähtöisyyttä, asiakkaiden omaa ääntä ja sosiaalityön oikeudenmukaisuuden eetosta. Anis & Turtiainen (2021) osoittavat artikkelissaan ”*Social workers’ reflections on forced migration and cultural diversity – towards anti-oppressive expertise in child and family social work*”, että asiakaslähtöinen työskentely on erityisen tärkeää pakolaisten ja maahanmuuttajien kanssa, mutta nykyinen palvelujärjestelmä ei riittävästi tue oikeudenmukaista ja ihmisoikeusperustaista sosiaalityötä. Vasson PRO SOS Aikuissosiaalityön kehittämisen hanke ”*Maahanmuuttajanaisten haastattelut sosiaalityöstä, selvitys 2018*” mahdollistaa maahanmuuttajanaisten omien näkemyksien analysoinnin. Haastatteluiden vastauksista nousee esille palveluiden tunnettavuuden ja saavutettavuuden vaikeus.

Vuorovaikutusta ja käytännöntyötä kuvataan kahden artikkelin avulla. Heino & Kara (2024) avaavat artikkelissaan ”*Luottamuksen rakentuminen vieraskielisen vanhemman ja työntekijän välillä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kuvaamana*” tulkkivälitteisen työskentelyn erityispiirteet sekä miten asymmetrinen valtasuhde haastaa luottamuksen rakentumista. Tutkimus kohdistuu lastensuojeluun, mutta havainnot ovat yhdistettävissä myös muihin sosiaalihuollon kenttiin. Kimanen, Varjonen, Sotkasiira, Nivala & Ryyänen (2022) analysoivat artikkelissaan ”*Kulttuuristamista vai kulttuurienvälistä oppimista? Diskursiivinen analyysi turvapaikanhakijoiden vastaanotto toiminnan ammattilaisten puheesta*” ammattilaisten puhetapoja, jotka eivät ole vain yksittäisiä ilmauksia, vaan mahdollisesti muodostuneita normeja, jotka ohjaavat vastaanottokeskusten käytäntöjä ja vahvistavat valtasuhteita sekä toiseuden kokemusta.

Aineiston viimeinen osa avaa rakenteellista näkökulmaa palvelujärjestelmästä ja sen passiivisuudesta. Heinon (2019) artikkelissa ”*Peruspalvelut venäläistaustaisten perheiden arjen kansalaisuutta kehystämässä*” havaitaan, että peruspalvelut eivät tue riittävästi arjen kansalaisuuden rakentumista. Tämän lisäksi havaitaan, että kotouttamisen normatiiviset ehdot vaikeuttavat integraatiota.

4 Rakenteiden historiallinen perintö ja nykyvaikutukset

Aineistosta nostamani tulokset kertovat keskenään yhtenäistä kuvaa siitä, että sosiaalityön rakenteet kantavat edelleen mukanaan historiallisia painolasteja, jotka näkyvät tämän päivän käytännöissä. Aineistossa toistuvat useasti havainnot kulttuuristamisesta, valkoisuuden normista, palvelupolkujen pirstaleisuudesta sekä vallitsevasta hiljaisuudesta koskien rotua ja rasismia. Nämä muodostavat kokonaisuuden, jossa menneisyyden kolonialistiset ja toiseuttavat käytännöt heijastuvat nykyhetkeen. Vaikka aineiston kontekstit vaihtelevat turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksista lastensuojeluun ja peruspalveluihin, olen nostanut esille niiden yhteneväiset piirteet. Nämä piirteet osoittavat, että rakenteet eivät ole syntyneet tyhjiössä vaan ne ovat osa pidempää historiallista jatkumoa – kulkien läpileikkaavasti sosiaalihuollon useampia kenttiä. (Anis & Turtiainen 2021; Heino 2019; Heino & Jäppinen 2022; Hubara 2024; Kimanen ym. 2022; Mikkonen 2023.) Keskeisin havaintoni on, että sosiaalityön kenttä näyttäytyy Suomessa sekä muutosta hakevana että menneisyyden painolastia kantavana. Toisaalta on nähtävissä pyrkimyksiä kohti kulttuurienvälistä oppimista ja sarronvastaisia (AOP) käytäntöjä, mutta toisaalta rakenteet ylläpitävät edelleen hierarkioita ja toiseuttavia käytäntöjä, jotka hidastavat sekä haastavat haluttua muutosta.

4.1 Kulttuuristaminen ja valkoisuuden normi

Kulttuuristaminen ja valkoisuuden normi eivät näyttäydy aineiston pohjalta irrallisina ilmiöinä, vaan toisiaan täydentävinä mekanismeina, jotka muovaavat sosiaalityön käytäntöjä ja asiakaskohtauksia. Ne rakentavat toiseutta ja ylläpitävät hierarkioita, joissa maahan muuttaneiden yksilölliset elämäntilanteet ja osaaminen jäävät kulttuuristen kategorioiden ja valkoisuuden oletusarvon varjoon. Näiden mekanismien tarkastelu on keskeistä, sillä ne ohjaavat huomiota pois rakenteellisista ongelmista, kuten syrjinnästä ja rasismista, vaikeuttaen sarronvastaisen työtteen (AOP) juurtumista käytäntöihin.

Seuraavissa kappaleissa tarkastelen, miten kulttuuristaminen ilmenee esimerkiksi vastaanottokeskusten ammattilaisten puheessa ja työmarkkinoiden käytännöissä, sekä miten valkoisuuden normi kytkeytyy sosiaalityön koulutukseen ja orientaatioihin. Näin muodostuu kokonaiskuva siitä, miten nämä rinnakkaiset mekanismit toimivat käytännössä.

Vastaanottokeskusten ammattilaisten puheessa turvapaikanhakijat nähdään ensisijaisesti kulttuurinsa kautta, mikä synnyttää ”me” vastaan ”he” -asetelman (Kimanen ym. 2022). Tämä puhetapa tyypistää yksilöt kulttuurinsa edustajiksi ja ohittaa heidän henkilökohtaiset elämäntilanteensa, historiansa ja osaamisensa. Työntekijöiden ja johtajien kulttuuristava puhetapa samanaikaisesti osoittaa heidän ottavan asiantuntijan aseman koskien turvapaikanhakijoiden kulttuuria ilman todellista pätevyyttä (Kimanen ym. 2022). Heino (2019) tunnistaa samankaltaisen ilmiön, jossa venäläistaustaiset kohdattiin kulttuurinsa edustajina eikä heidän tutkintojaan, eli osaamistaan, kyetty pätevöittämään yhdenvertaisesti. Samalla tämä kulttuuristaminen ulossulki heidät työmarkkinoilta. Tällaisen ryhmittelyn eli kulttuuristamisen riskinä on, että esimerkiksi väkivaltatapaukset, kuten perheväkivalta, selitetään kulttuurin kautta, vaikka vastaavat ongelmat ovat osa myös suomalaista yhteiskuntaa (Anis & Turtiainen 2021). Näin kulttuuristaminen ohjaa huomion pois rakenteellisista ongelmista, kuten syrjinnästä ja rasismista, joka lähtee vastakkainasettelusta (Heino & Jäppinen 2022; Kimanen ym. 2022; Mikkonen 2023; Hubara 2024).

Anis & Turtiainen (2021) täydentävät tätä kuvaa osoittamalla, että sosiaalityön värisokeus ja kulttuuristavat tulkinnat estävät sorronvastaisen työtteen (AOP) juurtumista käytäntöihin. Näin ollen kulttuuristaminen ei ole vain yksittäisten työntekijöiden puhetapa, vaan osa laajempaa rakenteellista jatkumoa, jossa yksilöiden moninaisuus häivytetään kulttuuristen kategorioiden alle. Tähän kytkeytyy myös valkoisuuden normi ja kolonialistiset jatkumot, jossa sosiaalipalvelut rakentuvat valkoisuuden normin varaan, jolloin ne eivät kykene vastaamaan moninaisten asiakkaiden tarpeisiin (Mikkonen 2023). Tämä näkyy vastavuoroisesti sosiaalityöntekijöiden puutteellisessa osaamisessa liittyen maahanmuuttoprosessien ja lainsäädännön tuntemukseen, kulttuurisesti sensitiivisiin vuorovaikutustaitoihin, traumojen ja epävarmojen statusten vaikutusten ymmärtämiseen sekä monikielisen viestinnän hallintaan. Heikolla tuella on riski kumuloitua raskaammiksi sosiaalipalveluiksi, kuten lastensuojeluksi ja kodin ulkopuolisiksi sijoituksiksi. (Anis & Turtiainen 2021.)

Sekä sosiaalityön käytännöissä että koulutuksessa näkyy, miten valkoisuuden normi ja kulttuuristavat tulkinnat kietoutuvat toisiinsa. Sosiaalityöntekijöiden valkoisuuteen pohjautuvat orientaatiot, kuten pelastajuusorientaatio ja järjestelmäkeskeisyys, ylläpitävät valkoista normia ja vahvistavat hierarkioita ”hyvistä tarkoituksistaan” huolimatta (Mikkonen 2023). Hubara (2024) tuo esiin, että sosiaalityön koulutuksessa rotua ei käsitellä suoraan, vaan käytetään kiertoilmauksia kuten ”maahanmuuttaja” tai ”henkilö, jolla on

maahanmuuttajatausta”, peittäen rakenteellisen rasismien ja vahvistaen valkoisuuden oletusarvoa. Näin kulttuuristaminen ja valkoisuuden normi toimivat rinnakkaisina mekanismeina, joissa toinen määrittää, mikä on ”normaalia” ja mikä poikkeavaa. Molemmat hahmottuvat rakenteellista eriarvoisuutta ylläpitävinä sekä vastavuoroisen oppimisen ja yksilöllisen toimijuuden tilaa kaventavina elementteinä.

4.2 Hiljaisuus rodusta ja rasismista

Rodusta ja rasismista vaietaan suomalaisessa sosiaalityössä toistuvasti. Hiljaisuus ei ole teorian mukaan neutraali tila, vaan aktiivinen teko, jota sosiaalityön institutionaaliset käytännöt ja palvelujärjestelmän rakenteet tukevat ja uusintavat. Puuttuvat keskustelut kulkevat läpileikkaavasti historian kertomuksesta sosiaalityön opintoihin ja sieltä ammatilliseen epävarmuuteen. Hiljaisuuden tilalle kootaan julkisuudessa keskusteluja, jotka toisintavat rodullistamisen logiikkaa sekä jättävät rakenteellisen ulottuvuuden pimentoon. Näiden toistuessa aineistossa johdonmukaisesti, muodostin rakenteellisen hiljaisuuden ulottuvuuden teeman.

Syitä hiljaisuudelle on monia. Rotu ja rasismi koetaan aiheina uhkaavina ja epämukavina, sillä rodullistavat ajattelumallit rikkovat sosiaalityön eetosta ja sosiaalityöntekijät pelkäävät rasistiseksi leimautumista (Mikkonen 2023). Hubara (2024) laajentaa näkökulmaa osoittamalla, että sosiaalityön opetuksessa ja käytännöissä rodusta ei puhuta suoraan, vaan kiertoteitse *maahanmuuttajapuheen* kautta. Käsitteitä kuten ”maahanmuuttaja” ja ”ulkomaalainen” käytetään silloin, kun todellisuudessa viitataan rodullistettuihin ihmisiin. Tämä puute koulutuksessa voidaan myös nähdä myöhemmin syntyvän ammatillisen epävarmuuden lähtöpisteenä. Mikkosen (2023) haastattelut vahvistavat Hubaran (2024) kritiikkiä, sillä työntekijöiden merkittävimpiä hiljaisuuden syitä ovat puutteelliset välineet sekä osaamattomuus rodun ja rasismien käsittelyyn. Tämän lisäksi rasismia ei kontekstualisoida osaksi suomalaista yhteiskuntaa tai sen historiaa. Ilmiö tekee rodullistetut ihmiset näkymättömiksi ja heidän kokemuksensa helposti ohitetuiksi sekä menneessä että nykyisyydessä. Tämä näkyy konkreettisesti saamelaiden ja romanilaiden pakkosijoituksina, joiden pyrkimyksenä on ollut heidän kulttuurisen identiteettinsä poistaminen. (Hubara 2024.) Näkymättömyys ilmenee myös yksin maahan muuttaneiden nuorten kokemuksissa, joissa rasismi ja yksinäisyys vaikeuttavat arjen kansalaisuuden rakentumista (Heino 2019). Hiljaisuudella on näin ollen yhteiskunnan koheesion kannalta haitallisia vaikutuksia – osa ihmisistä jää yksilöllisyytensä, kulttuurinsa ja etnisyytensä puolesta täysin näkymättömiksi.

Hiljaisuus kytkeytyy myös laajempiin pohjoismaisiin perinteisiin. Anis ja Turtiainen (2021) sekä Mikkonen (2023) liittävät sen universalismin eetokseen, jossa sosiaalityö näyttäytyy värisokeana – etnisiä ja rodullisia eroja ei tunnisteta, ja sen seurauksena rasismi jää käsittelemättä. Mikäli rasismista kuitenkin puhutaan, se usein kulttuuristetaan, jolloin esimerkiksi kotoutumisen ongelmat selitetään kulttuurilla ja rodullistamisen rakenteellinen ulottuvuus sivuutetaan (Heino & Jäppinen 2022). Hiljaisuus näkyy myös julkisissa kotouttamiskeskusteluissa, joissa painopiste on tavoitteissa, keinoissa ja resursseissa, mutta maahan muuttaneiden omat näkemykset, kokemukset ja osaaminen jäävät ulkopuolelle (Heino 2019). Tämä resurssipohjainen keskustelu luo ristivedon, jossa maahan muuttaneiden ihmisten arvoa mitoitetaan osallistumisella työmarkkinoille, samalla häivyttäen olemattomiin aiempi ammatillinen osaaminen sekä lopulta niittämällä välitilaan joutuminen rodullistavilla selityksillä. Tämä keskustelujen kiertokulku on osa rakenteellista logiikkaa, jossa hiljennytään rodusta ja rasismista.

Näin ollen hiljaisuus ei ole vain puuttuva keskustelu, vaan osa sosiaalityön rakenteellista järjestelmää, joka ohjaa sekä koulutusta että käytäntöjä. Se tuottaa tilanteen, jossa rodullistettujen ihmisten kokemukset jäävät näkymättömiksi (Hubara 2024) ja rasismien tunnistaminen siirtyy marginaaliin. Hiljaisuus ilmenee vallankäytön muotona, joka ylläpitää valkoisuuden normatiivisuutta, sulkee rodullistettujen äänen ulos ja esittää rasismien olevan kuulumaton osa Suomea (Mikkonen 2023; Hubara 2024). Mikkosen (2023) havaintoa korostaen: hiljaisuus ruokkii itseään ja tekee sen rikkomisesta entistä haastavampaa.

4.3 Pirstaleinen palvelupolku ja järjestelmäkeskeisyys

Palveluiden saavutettavuus näyttäytyy monikulttuurisessa sosiaalityössä merkittävänä haasteena. Asiakkaat joutuvat usein liikkumaan palvelusta toiseen ilman selkeää kokonaiskuvaa, palveluista tiedottaminen on puutteellista ja odotusajat ovat pitkiä (Vasso 2018; Heino 2019; Heino & Kara 2024). Näitä vaikeuksia ei voida selittää kulttuuritaustoilla, vaan ne juontuvat rakenteellisista tekijöistä, kuten järjestelmäkeskeisyydestä ja hallinnollisesta hajanaisuudesta. (Heino 2019; Anis & Turtiainen 2021.) Lisäksi asiointia hankaloittavat tulkkaukseen liittyvät ongelmat (Heino & Kara 2024) sekä palvelujärjestelmän tehokkuuden arvot (Mikkonen 2023). Nämä edellä mainitut tekijät osoittavat, miksi rakenteiden kriittinen tarkastelu on tärkeää – ilman niiden analysointia ja muuttamista sosiaalityötä maahan muuttaneiden parissa on haastavaa tehdä eettisesti kestävästi.

Järjestelmäkeskeisyys näkyy siinä, että palvelut eivät aina käyttäjiensä tarpeisiin eivätkä tue saavutettavuutta. Epäselvä palvelutieto ja vaikeasti saavutettavat palvelut kytkeytyvät osaksi arjen kansalaisuuden rakentumista heikentävällä tavalla (Heino 2019). Pirstaleisuus lisää hämmennystä siitä, missä palvelut konkreettisesti ovat (Vasso 2018) sekä pakottaa asiakkaan pomppimaan palvelujen välillä yksin. Palveluissa tunnustetaan käytettäväksi ammattikieli, eli erikoisanastoa sisältävä kieli, jonka vaikeaselkoisuus lisää yhteisessä työskentelyssä ulkopuolisuuden kokemusta (Heino 2019). Sen lisäksi tulkki välitteinen työskentely muuttaa vuorovaikutuksen *dialogiksi*, jossa luottamuksen rakentuminen ei näydy yksinkertaisena. Huoli tulkin vaihtokelpoisuudesta, tiedon leviämisestä pienissä yhteisöissä sekä kielen hienovaraisten nyanssien katoaminen tulkkauksen yhteydessä heikentävät asiakkaan asemaa (Heino & Kara 2024). Maahan muuttaneiden naisten haastatteluista myös ilmenee, että sosiaalityöntekijät eivät aina selitä toimintojaan auki, mikä tuottaa hämmennystä sekä epäoikeudenmukaisuuden tunnetta (Vasso 2018). Peruspalveluiden puolestaan nähdään tuottavan myös riippuvuutta, mikä hankaloittaa autonomian syntyä, viivästyttää kielten oppimista sekä tutkintojen pätevöittämistä. Kielteiset kokemukset voivat kumuloitua ja johtaa negatiiviseen suhtautumiseen palveluita kohtaan (Heino 2019). Palvelut ovat myös alueellisesti eriytyneitä. Pienissä kunnissa peruspalvelut eivät riitä vastaamaan maahan muuttaneiden perheiden tarpeisiin, joka johtaa aiemmin mainittuihin raskaampiin sosiaalipalveluihin. (Anis & Turtiainen 2021.)

Järjestelmäkeskeisyyden ongelmat näyttäytyvät täten aineistossa monitasoisesti. Asiakkaat kokevat palvelut pirstaleisina, työntekijät kuvaavat niitä ”palvelukauppana” (Anis & Turtiainen 2021), ja esihenkilöt arvioivat rakenteellisen sosiaalityön vaikuttavuuden heikoksi (Mikkonen 2023). Tämä kokonaisuus osoittaa, millaisia vaikutuksia rakenteellisilla rakennelmilla – kuten palvelujärjestelmän palvelupolulla ja tehokkuuteen perustuvalla orientaatiolla – on maahan muuttaneiden ihmisten arkielämään.

5 Solidaarisen sosiaalityön työkalut

Sosiaalityön eettisyyteen kuuluu ongelmien avaamisen ja keskustelun herättämisen lisäksi velvollisuus etsiä ja ehdottaa ratkaisuja. Tästä syystä olen kerännyt aineistosta keskeisiä menetelmiä, jotka olen määritellyt solidaariksi. Näistä olen muodostanut solidaarisen sosiaalityön työkalupakin. Työkalupakki rakentuu sekä yhteisistä periaatteista että toisistaan eriytyvistä painotuksista. Yhteistä on pyrkimys siirtyä kulttuuristavista ja yksilön vastuuta korostavista lähestymistavoista kohti kuuntelemista, kumppanuutta ja rakenteiden kriittistä tarkastelua. Työkalut voidaan jäsentää kahdelle tasolle, yksilötasolle ja rakenteelliselle tasolle. On kuitenkin huomioitava, että rakenteellisen tason työkalut samanaikaisesti vähentävät yksilötason työkalujen tarvetta, jonka vuoksi keinot on perusteltua kohdistaa ensisijaisesti rakenteisiin.

Yksilötasolla solidaarisuus toteutuu työntekijän ja asiakkaan välisessä vuorovaikutuksessa sekä työntekijän reflektiivisessä otteessa. Keskeisiä elementtejä ovat työntekijän kriittinen tarkastelu omista lähtökohdista ja toimintatavoista (Kimanen ym. 2022), asiakkaan äänen vahvistaminen (Heino & Jäppinen 2022) sekä saavutettavuuden edistäminen (Heino 2019). Näiden avulla sosiaalityöntekijä voi purkaa yksilön vastuuta korostavia ja kulttuuristavia lähestymistapoja sekä luoda tilaa asiakkaan kokemuksille ja osallisuudelle. Solidaarisuus ilmenee siten arjen kohtaamisissa, joissa työntekijä asettuu kuuntelemaan ja tukemaan asiakkaan toimijuutta.

Rakenteellisella tasolla solidaarisuus rakentuu laajemmista yhteiskunnallisista ja institutionaalisista käytännöistä, jotka muovaavat sosiaalityön toimintaympäristöä. Aineistosta noston esille kulttuurienvälisen oppimisen (Kimanen ym. 2022), BIPOC-tiedon (*Black, Indigenous and People of Color*) keskiöön asettamisen (Hubara 2024) sekä toimijuuden tukemisen arjen kansalaisuuden rakentumisessa. Lisäksi kumppanuusorientaation vahvistaminen rakenteellisessa työssä (Mikkonen 2023) nähdään keskeisenä keinona siirtyä yksilön vastuuta painottavista lähestymistavoista kohti kollektiivista ja kriittistä tarkastelua. Rakenteellisella tasolla solidaarisuus ei rajoitu yksittäisiin asiakaskohtaisiin, vaan se pyrkii muuttamaan niitä rakenteita, jotka tuottavat eriarvoisuutta ja rajoittavat osallisuutta.

5.1 Kulttuurienvälinen oppiminen ja itsereflektio

Solidaarisen sosiaalityön keskeiseksi työkaluksi noston kulttuurienvälisen oppimisen, joka ei rajoitu asiakkaiden taustojen ymmärtämiseen, vaan ulottuu myös työntekijän omaan kykyyn

reflektoida omaa historiaansa, asemaansa ja suhdettaan asiakkaisiin. Kimanen ym. (2022) kuvaavat tätä prosessina, joka on työntekijälle refleksiivistä, omien tunteiden työstämistä ja asiakkaan kanssa vastavuoroista dialogia. Kyvykkyys itsearvointiin kytkeytyy Heimon ja Jäppisen (2022) esittämään siirtymään kulttuuristamisesta kohti kuuntelemista ja yksilöllistä kohtaamista, jossa asiakkaan ääni asetetaan keskiöön ja vuorovaikutus rakentuu tasavertaisemmin. Tämä mahdollistaa ennako-oletusten minimoinnin ja tukee asiakkaan yksilöllisyyttä.

Sosiaalityön eettinen ulottuvuus konkretisoituu kriittisessä itsereflektiossa, joka toimii monikulttuurisen työn voimavarana. Mikkonen (2023) korostaa, että reflektio syntyy erityisesti ammatillisissa jännitteissä, joissa työ kohtaa epätasa-arvoa tuottavia rakenteita. Reflektiivinen oppiminen saa muotoja esimerkiksi ryhmäkeskusteluissa, joissa työntekijät käsittelevät ennakkoluulojaan ja kehittävät sorronvastaisia menetelmiä (Anis & Turtiainen 2021). Näin vahvistettu reflektiivinen ydin tukee myönteisiä kokemuksia (Heino 2019) ja aktivoi työntekijöitä rakenteellisen sosiaalityön kriittiseen tarkasteluun. Erityisen huomionarvoista on, että kulttuurienvälinen oppiminen ei kuitenkaan ole ainoastaan tekninen taito, jossa ymmärretään kulttuurisensitiivisyyden tärkeys, eli avoimuus ja asiakkaan itsenäisen määrittelyn oikeus, vaan siihen liittyy tiedollinen ja rakenteellinen ulottuvuus. Hubara (2024) painottaa, että BIPOC-tieto, kuten musta feminismi ja alkuperäiskansojen perinteet tulisi asettaa sosiaalityön keskiöön. Tämä haastaa sosiaalityön koulutusta ja käytäntöjä tarjoamaan ajantasaista tietoa rasismista ja sen vaikutuksista asiakkaiden arkeen. Myös Heino ja Jäppinen (2022) tunnustuvat kulttuurisen sensitiivisyyden kohdistuvan yksilökohtaamisiin, jolloin rakenteellinen ulottuvuus jää huomiotta. Näin sosiaalityön määritelmistä puuttuvat tiedolliset lähtökohdat ja niiden rakenteelliset vaikutukset käytäntöihin.

Kulttuurienvälinen oppiminen ja kriittinen itsereflektio muodostavat elinikäisen ja jatkuvasti muuntuvan perustan solidaariselle sosiaalityölle (Kimanen ym. 2022). Ne eivät ainoastaan vahvista yksilökohtaamisia, vaan ne tekevät näkyväksi rakenteiden kulttuuristamisen tendenssejä ja avaavat tilaa vähemmistöjen omille määrittelyille (Hubara 2024). Kun työntekijä reflektoi omaa asemaansa ja tuo asiakkaiden äänet keskiöön, hän samalla osallistuu rakenteellisten käytäntöjen muuttamiseen. Näin kulttuurienvälinen oppiminen ja itsereflektio toimivat välineinä, joiden avulla sosiaalityö voi siirtyä yksilötason sensitiivisyydestä kohti rakenteellista oikeudenmukaisuutta ja sorronvastaisia toimintamalleja (Anis & Turtiainen 2021).

5.2 Toimijuus ja saavutettavuus

Maahan muuttaneiden ihmisten oma toimijuus ja palveluiden saavutettavuus muodostavat keskinäisen kokonaisuuden, joka linkittyy osaksi rakenteellisia esteitä. Asiakkaiden mahdollisuus toimia aktiivisina yhteiskunnan jäseninä edellyttää, että palvelut ovat saavutettavia ja tukevat heidän osallisuuttaan. (Vasso 2018; Heino 2019, 311.) Tämä näkyy erityisesti palvelutiedon selkeydessä, kielellisessä saavutettavuudessa, luottamuksen rakentumisessa, avoimessa vuorovaikutuksessa, palvelujen läheisyydessä sekä yksilöllisessä kohtaamisessa.

Heinon (2019) tutkimuksessa korostui, että selkeä palvelutieto ja konkreettinen palveluohjaus vahvistivat asiakkaiden toimijuutta. Selkeään palvelutietoon sisältyy myös kattava tiedotus muistakin kuin taloussosiaalityön palveluista, jotka ovat ylikorostuneessa roolissa maahan muuttaneiden naisten haastatteluissa (Vasso 2018). Myös kielellinen saavutettavuus nousi esiin useissa aineistoissa. Tulkkipalvelut mahdollistivat palvelujen toimivuuden ja saatavuutta toivottiin tasaisesti muihinkin viranomaispalveluihin kuten Kelaan (Vasso 2018). Heino & Kara (2024) nostivat myös esille tulkkien ammattitaidon ja vaitiolovelvollisuuden korostamisen merkityksen, jotka edistivät luottamuksen syntyä ja täten saavutettavuutta. Tulkin, työntekijän ja asiakkaan luoma *trialogi* nosti puolestaan myös esille non-verbaalisen viestinnän tärkeyden, jota huomioimalla kielimuureja kyettiin ylittämään. Tällaisessa dialogissa luottamuksen rakentuminen kiinnittyy avoimeen ja ennakoitavaan vuorovaikutukseen sekä toimenpiteisiin. Asiakkaan toimijuutta kyettiin myös vahvistamaan, mikäli työntekijä piti kiinni lupaamistaan asioista – tämä osoittaa toimijuuden rakentumisen mahdollisuuden, vaikka se olisikin osin rajattu työntekijän valtaan (Heino & Kara 2024). Tämä rinnastuu Kimasen ym. (2022) havaintoon, että vastavuoroinen oppiminen ja dialogi tukivat asiakkaiden asemaa aktiivisina toimijoina.

Vasson -hankkeen selvityksen (2018) mukaan maahan muuttaneet naiset hakeutuivat sosiaalihuollon palveluihin ensisijaisesti fyysisesti toimipisteiden kautta, mikä kertoo palveluiden saavuttavuuden rakentumisesta konkreettisen läsnäolon varaan. Samanaikaisesti selvityksessä korostui asiakkaiden toive sosiaalityöntekijöiden oma-aloitteisemmasta otteesta, kuten yhteydenotoista puhelimitse ja mahdollisista kotikäynneistä. Erityisen huomion tekee Heino (2019) sukupuolittuneista eroista liittyen palveluiden saavutettavuuteen, nimittäin naisilla ilmeni vähemmän mahdollisuuksia saada tietoja omista oikeuksistaan sekä palveluista. Naiset olivat myös osittain taloudellisesti riippuvaisia puolisoistaan heikomman

kielitaidon sekä hoitovapaiden vuoksi. Täten myös sukupuolten väliset erot tulee ottaa huomioon toimijuuden rakentumisessa ja ylläpitämisessä.

Aineistosta nousee esille, että maahan muuttaneiden toimijuus ja palveluiden saavutettavuus rakentuvat rakenteellisista edellytyksistä, jotka määrittävät heidän mahdollisuuksiaan osallistua ja vaikuttaa omaan arkeensa. Selkeä palvelutietoa ja kattava tiedotus (Vasso 2018; Heino 2019), kielellinen saavutettavuus ja tulkkipalvelujen laajentaminen (Vasso 2018; Heino & Kara 2024) sekä avoin ja ennakoitava vuorovaikutus (Kimanen ym. 2022; Heino & Kara 2024) vahvistavat asiakkaiden asemaa aktiivisina toimijoina. Samalla fyysinen hakeutuminen toimipisteisiin ja toive työntekijöiden oma-aloitteisuudesta (Vasso 2018) sekä sukupuolittuneet erot tiedonsaannissa (Heino 2019) paljastavat, että saavutettavuuden kysymykset ovat sidoksissa palvelujärjestelmän rakenteisiin.

5.3 Kumppanuuteen perustuva sosiaalityö

Vahvimmaksi teemaksi muodostin kumppanuuteen eli yhteistyöhön perustuvan sosiaalityön, jossa sosiaalityöntekijän ja maahan muuttaneen asiakkaan välinen suhde rakentuu rinnakkaisuudelle ja jaetulle asiantuntijuudelle. Tämä lähestymistapa haastaa sosiaalityölle ominaisen pelastajuusorientaation (Mikkonen 2023), opettaja-sopeutuja -suhteen (Kimanen ym. 2022) ja asymmetrisen valta-asetelman (Heino & Kara 2024) ja siirtyy kohti solidaarisuusorientaatiota, jossa asiakaslähtöisyys muodostuu keskeiseksi toimintatavaksi (Hubara 2024). Kumppanuus ei ainoastaan jaa valtaa työntekijän ja asiakkaan välillä, vaan myös purkaa valkoisuusnormia ja vahvistaa sosiaalityön rakenteellista tehtävää epäkohtien tunnistajana ja korjaajana (Mikkonen 2023).

Kumppanuuden merkitys syvenee, kun huomio kohdistetaan asiakkaan yksilöllisyyteen. Intersektionaalisuuden käsitteen avulla voidaan tunnistaa miten erilaiset sosiaaliset kategoriat, kuten rotu, sukupuoli, yhteiskuntaluokka, seksuaalisuus, toimintakyky ja ikä, vaikuttavat asiakkaan asemaan (Heino & Jäppinen 2022, 178; Mikkonen 2023, 265). Tämä linssi ei rajoitu yksilön kokemuksiin, vaan ulottaa kumppanuuden rakenteellisiin kehyksiin ja paljastaa, kuinka kertyvä eriarvoisuus muovaa asiakkaan mahdollisuuksia. Yksilöllisyyden tunnistaminen kytkeytyy näin autonomian tukemiseen, sillä kumppanuus konkretisoituu myös asiakkaan toimijuuden vahvistamisessa. Heino (2019) osoittaa, että suomen kielen osaaminen, työllistyminen ja sosiaaliturvaetuuksista irrottautuminen ovat keskeisiä elementtejä autonomian saavuttamisessa, ja siten kumppanuuden käytännöllisiä ulottuvuuksia.

Kumppanuus ei kuitenkaan rajoitu yksilötason kohtaamisiin, vaan se ulottuu tiedon tuotantoon ja rakenteelliseen vaikuttamiseen. Asiakkaiden kokemukset muodostuvat osaksi sosiaalityön tietopohjaa, mikä haastaa asiantuntijakeskeisen tiedon hierarkian ja tuo esiin vähemmistöjen omia määrittelyjä (Hubara 2024). Kun nämä määrittelyt integroidaan osaksi tiedontuotantoa, kumppanuus saa uuden ulottuvuuden, sillä se muokkaa sosiaalityön tiedollista perustaa ja vahvistaa vähemmistöjen äänen kuulumista.

Samalla vallan jakamisen prosessi muodostaa kumppanuuden ytimessä olevan jännitteen. (Heino & Kara 2024). Asiakkaan osallistuminen päätöksentekoon ja arviointiin avaa sosiaalityön institutionaaliset hierarkiat kriittiselle tarkastelulle (Heino & Jäppinen 2022). Kumppanuus ei ole automaattisesti harmiton tila, vaan jatkuvaa neuvottelua, jossa työntekijä oppii tunnistamaan rakenteellisen epätasa-arvon ja muokkaamaan omaa toimintaansa (Mikkonen 2023). Näin kumppanuus toimii sekä tiedollisena että rakenteellisena työkaluna, joka vahvistaa sosiaalityön solidaarista tehtävää ja tuo esiin sen potentiaalin yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden edistäjänä.

6 Pohdinta ja johtopäätökset

”Nowhere does it say that a researcher can’t be an activist or a problem solver. We all know that there is no neutral, absolute knowledge, especially when it comes to social sciences. I also don’t think we can afford to distance ourselves from these pressing issues much longer. The word ‘work’ is intertwined to our very profession and science, so we should get to work.”
– Hubara, Koko 2024

Olen valinnut yllä olevan sitaatin korostaakseni tutkielmani keskeistä johtopäätöstä, jonka mukaan sosiaalityön tutkimus ja käytäntö eivät voi nojata neutraaliuden illuusioon. Sosiaalityö on luonteeltaan muutokseen suuntautuvaa toimintaa, jolla on institutionaalisia ja ammatillisia mahdollisuuksia puuttua rasismia tuottaviin sekä ylläpitäviin rakenteisiin.

Tässä tutkielmassa tarkastelin, miten suomalaisen sosiaalityön rakenteet ohjaavat monikulttuurisen sosiaalityön toteutumista sekä millaiset käytännöt voivat purkaa valkoisuusnormia ja vahvistaa solidaarista työtettä. Sosiaalityö on keskeinen osa hyvinvointivaltiota, ja sen toimenpiteet vaikuttavat vahvasti erityisen haavoittuviin ihmisryhmiin, kuten rodullistettuihin maahan muuttaneisiin ihmisiin. Monikulttuurisen sosiaalityön kentällä kolonialistiset jatkumot ilmenevät kulttuuristamisena, hiljaisuutena liittyen rotuun ja rasismiin sekä valkoisen pelastajuuden logiikkana. Sosiaalityön eettisiin velvoitteisiin kuuluu kuitenkin pelkän keskustelun lisäksi ratkaisujen etsiminen ja käytäntöjen kehittäminen. Kirjallisuuskatsaukseni osoittaa, että yksilöllisten toimintatapojen sijaan tarvitaan rakenteiden muuttamista, jotta sosiaalityö voisi aidosti tukea yhdenvertaisuutta ja solidaarisuutta. Tämä asettaa kyseenalaiseksi perinteiset käsitykset sosiaalityön neutraaliudesta ja vaatii pohtimaan sen roolia vallan ja eriarvoisuuden uusintajana.

Suomalaisen sosiaalityön rakenteet näyttäytyvät kirjallisuuskatsauksessa löytämieni tulosten valossa koloniaalisina sekä historian painolastia kantavina. Sosiaalihuollon palvelujärjestelmän ytimen muodostavat nämä historiassa syntyneet rakenteet, jotka ohjaavat monikulttuurista sosiaalityötä huomaamattomastikin eriarvoistavaan suuntaan.

Kulttuuristaminen nivoutuu valkoisuuden ytimeen, jossa valkoiset työntekijät luovat vastakkainasetteluja jaottelemalla ihmiset ”meihin” ja ”heihin”, viitaten oman kulttuurin paremmuuteen ja edistyksellisyyteen, ulossulkien maahan muuttaneiden oman osaamisen sekä lähtömaan kulttuurin rikkauden (Kimanen ym. 2022). Jaottelu näyttäytyy ristiriitaisena, sillä se esittää suomalaisen kulttuurin yhtenäisenä, vaikka aiempi tutkimus (ks. esimerkiksi

Saukkonen 2013) on todennut Suomen olevan vahvasti multikulturalistinen maa. Jaottelun argumentaatio osoittautuu myös puutteelliseksi, sillä aiemman tutkimuksen (ks. esimerkiksi Saukkonen 2013) mukaan suomalaisen kulttuurin määrittely voi olla ainoastaan pintapuolista eikä samaistuttavaa yhtenäiskulttuuria olisi lopulta edes olemassa.

Aineistosta tunnistin, kuinka maahan muuttaneita ihmisiä niputetaan työntekijöiden puheissa ensisijaisesti kulttuuriensa edustajiksi, jolloin heidän yksilöllisyytensä ja elämänhistoriansa katoavat hiljaisuuteen ja näkymättömyyteen. Tällainen puhetapa jättää maahanmuuttajien identiteetit uudelleen rakennettaviksi henkilökohtaisella ja yhteiskunnallisella tasolla. Valkoisuus näkyy sosiaalityön kentällä myös valkoisena pelastajuutena, jossa maahan muuttaneet ihmiset ovat passiivisia toimenpiteiden objekteja samalla tavoin kuin globaalilla tasolla hyväntekeväisyyskampanjat näyttäytyvät. Niputtaminen kytkeytyy osaksi rodun ja rasismien hiljaisuuden taktiikkaa. Sosiaalityön koulutuksessa edellä mainittuja käsitellään puhumalla ”maahanmuuttajista” eikä Suomen osallisuutta eurooppalaiseen kolonialismiin ja imperialistiin projekteihin esitetä lainkaan (Hubara 2024). Rodullistettujen ihmisten kohtaama rasismi jää täten huomiotta menneisyyden lisäksi nykyisyydessä, minkä vaikutuksena heitä kohdellaan edelleen vähemmän kuin ihmisinä – myös sosiaalityön käytännöissä. Lisäksi julkinen puhe kohdistuu pääasiassa maahan muuttaneiden ihmisten arvokkuuteen työmarkkinoille osallistumisen kautta. Kun sosiaalityön koulutus sivuuttaa Suomen rassistisen historian ja sen seuraukset, sosiaalityöntekijät jäävät ilman kriittistä ymmärrystä, mikä johtaa valkoisen pelastajuuden vahvistumiseen ja rassististen aatteiden normalisoitumiseen ja ylläpitämiseen käytännöissä.

Kirjallisuuskatsauksessa nostetut löydökset liittyen valtaan ja hiljaisuuteen ovat linjassa aiemman tutkimuksen kanssa (ks. esimerkiksi Said 1978), mutta ne korostavat aiempaa tutkimusta enemmän sosiaalityön ja yhteiskunnallisten valtarakenteiden vaikutusta yksilöihin – sekä työntekijöihin että asiakkaisiin. Valta näkyy ongelmienmäärittelyn ristiriidassa, sillä valkoiset työntekijät esittävät ongelmiksi erilaiset kulttuurit ja tavat, kun taas maahan muuttaneet ihmiset määrittelevät ongelmiksi palveluiden epäselvyyden ja luottamuksen rakentumisen heidän ja sosiaalityöntekijöiden välillä (Vasso 2018; Anis & Turtiainen 2021). Tämä ristiriita paljastaa hälyttävällä tavalla valkoisuuden normatiivisuuden ja valta-asetelman, joka ohjaa ongelmien määrittelyä. Kun ongelma määritellään väärin, seurauksena ovat vääränlaiset toimenpiteet, eikä todellisia haasteita päästä ratkaisemaan. Virheellinen ongelmien määrittely toisten puolesta näyttäytyy tutkielmassa epäeettisenä, ja johtaa aineiston mukaan rakenteellisen rasismien uusintamiseen. Toisaalta aineistossa näkyy, että osa

sosiaalityöntekijöistä tunnistaa toiseuttavat rakenteet ja kokee niiden edessä alistuneisuutta sekä eettistä ristiriitaa. Juuri näistä syistä on perusteltua tarkastella aiempaa tutkimusta enemmän sosiaalityön rakenteellisia vaikutuksia, sillä ne ohjaavat yksilöiden toimintaa kriittisillä hetkillä.

Valkoisuusnormia purkavia ja monikulttuurisen sosiaalityön solidaarista toteuttamista tukevia käytäntöjä on runsaasti, ja niiden osalta aiempi tutkimus on linjassa tämän tutkielman kanssa. Solidaarisuutta tuotettiin muun muassa ottamalla käyttöön solidaarisuusorientaatioon perustuva työorientaatio, jossa työntekijä ja asiakas työskentelevät rinnakkain tasavertaisina toimijoina. Yksilötasolla sekä aiempi tutkimus että tämä tutkielma osoittavat, että työntekijät voivat vahvistaa vuorovaikutuksen läpinäkyvyyttä ja luottamusta jakamalla valtaa maahan muuttaneiden ihmisten kanssa, esimerkiksi antamalla heille päätösvaltaa tulkin valinnassa sekä varaamalla vuorovaikutukselle enemmän aikaa. Rakenteellisella tasolla keskeisin muutos liittyy palvelujärjestelmän selkeyttämiseen. Maahan muuttaneiden ihmisten kohdalla järjestelmä näyttäytyy pirstaloituneena, eikä heille kuuluvista palveluista tiedoteta riittävästi. Kielellinen saavutettavuus, tulkkipalveluiden yhdenvertainen hyödyntäminen organisaatiosta riippumatta sekä palveluiden läheisyys ovat ratkaisevia tekijöitä aktiivisen toimijuuden syntymiselle. On kuitenkin huomioitava, että aiempi tutkimus osoittaa myös valtaväestön kärsivän palvelujärjestelmän rikkonaisuudesta – (ks. esimerkiksi Ilmarinen, Aalto & Muuri) mikä korostaa selkeyttämisen merkitystä koko sosiaalihuollon kentällä. Tämä sama huomio vahvistaa argumenttiani siitä, miten kulttuurierot eivät ole lähtökohtainen ongelma – kuten kulttuuristamisen logiikka esittää – vaan palvelujärjestelmän rakenteet.

Tutkielmassani erityisin tulos kohdistuu BIPOC-tiedon ja intersektionaalisuuden käsitteen vähäiseen hyödyntämiseen. Aiempi tutkimus ei pääsääntöisesti tunnista valkoisen tiedon ulkopuolella olevaa tietoa ja taitoa, joka liittyy myös rajalliseen osaamiseen intersektionaalisuudesta. On myös havaittu, että esimerkiksi POC (*Person of color*) naiset ovat suuremmissa riskissä joutua yhteiskunnan toimintojen ulkopuolelle, joka korostaa sukupuolten välisten erojen tarkastelun tärkeyttä. Syynä tiedon vinoumalle voi olla esimerkiksi valkoisuuden ja vallan tematiikat, vaikka toisaalta BIPOC-tiedon (Hubara 2024) ja intersektionaalisuuden käsitteen hyödyntäminen kehittäisi sosiaalityön tutkimusta ja alan käytäntöjä eteenpäin tunnistamalla naisten sekä vähemmistöjen tarpeet ja oikeudet. Aineistosta nostan esille myös systemaattisen jatkumon siitä, että tutkimusaukot kohdistuvat vähemmistöryhmien oman äänen kuulumattomuuteen. Näin ollen laajempi tiedon ja taidon hyödyntäminen asettuu osaksi rakenteellista ulottuvuutta, jossa työntekijät reflektoivat omaa

asemaansa ja asettavat sen kokonaiseen kontekstiin, missä näkyvät myös rodullistetut vähemmistöt. Tämä tukee kulttuurienvälisiä oppimista ja korostaa rakenteiden huomaamisen merkitystä ihmisten hierarkkisessa jaottelussa.

Tutkielmani keskeinen rajoite liittyy tutkimusaiheen ja käytetyn aineiston väliseen suhteeseen. Rakenteellisia epäkohtia koskeva tutkimus on luonteeltaan sellainen, että niiden näkyväksi tekemisessä vähemmistöjen omilla kokemuksilla ja näkökulmilla olisi arvokas merkitys. Aineistosta kuitenkin käy ilmi, että vähemmistöjen haastattelu on ollut tutkimuksessa verrattain vähäisesti esillä. Tähän rajoitteeseen olen vastannut sisällyttämällä aineistoon mahdollisimman paljon tutkimusta, jossa vähemmistöjen omat näkökulmat tulevat esille haastatteluiden muodossa. On huomionarvoista, että lähes kaikki aineistoni tutkimukset tunnistavat saman puutteen ja korostavat tutkimusaukon olevan vähemmistöjen äänen kuulumisessa. Olisi tärkeää, että tulevaisuuden tutkimus ja käytännön työ voisivat ottaa huomioon vähemmistöryhmien oman äänen, sekä heidän tietonsa ja taitonsa, jotta työtä voitaisiin tehdä eettisesti kestäväällä tavalla.

Tässä tutkielmassa tarkastelin, millaisia rakenteellisia esteitä monikulttuurinen sosiaalityö kohtaa Suomessa. Lisäksi tutkin, millaisin keinoin näitä esteitä voidaan purkaa solidaarisen sosiaalityön vahvistamiseksi. Havaintojeni perusteella rakenteelliset esteet näyttäytyvät kolonialismin jatkumona nykypäivään asti. Kuitenkin näitä rakenteellisia esteitä löytyy läpileikkaavasti koko yhteiskunnasta ja myös julkisista keskusteluista hallinnollisella tasolla. Keinoja solidaarisen sosiaalityön toteuttamiseksi on monia, mutta ne lähtevät rakenteista ja hallinnollisista keskusteluista käsin. Sosiaalityö on yksi ensimmäisistä viranomaistoimijoista, joka kohtaa maahan muuttaneita ihmisiä, mikä korostaa rakenteiden tuottaman rasismien tunnistamisen ja kitkemisen välttämättömyyttä. Erilaisten kulttuurien rinnakkaiselo on aina ollut keskeinen osa yhteiskunnallista keskustelua ja arkea. Suomi on monikulttuurinen yhteiskunta, jonka muuttovoittoisuus on alkanut jo 1980-luvulla, ja väestönrakenteen muutosten myötä ylijärjestyksen liikkumisen voidaan ennustaa kasvavan entisestään. Näin ollen maahan muuttaneiden parissa tehtävä sosiaalityö ei ole marginaalinen kysymys, vaan suuri ja olennainen osa nykyaikaista yhteiskuntaa. Aihe puhututtaa koko yhteiskuntaa ja ilmapiiri on muutettava maahanmuuttomyönteisyyttä kohden. Juuri siksi sosiaalityön on astuttava esiin rakenteiden varjosta ja kannettava vastuunsa yhdenvertaisuuden aktiivisena edistäjänä sekä toimijana.

Lähdeluettelo

- Aguilar, J. P., & Counselman-Carpenter, E. (2021). 'The mirage of action': Exploring the social work professions' perpetuation of white supremacy through 'well-intentioned' actions. *Advances in Social Work*, 21(2/3), 1020–1044.
- Ahmed, S. (2021). A phenomenology of whiteness 1. In Fanon, phenomenology, and psychology. Routledge.
- Anis, M., & Turtiainen, K. (2021). Social workers' reflections on forced migration and cultural diversity—towards anti-oppressive expertise in child and family social work. *Social sciences*, 10(3), 79.
- Crenshaw, K. W. (2013). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. In *The public nature of private violence*. Routledge.
- Eliassi, B. (2017). Conceptions of immigrant integration and racism among social workers in Sweden. *Journal of progressive human services*, 28(1), 6–35.
- European Union. Agency for Fundamental Rights. (2023). *Being Black in the EU: Experiences of People of African Descent*. Publications Office of the European Union.
- Grönfors, J. (2012). Mustalaislähetyksen lastenkotitoiminta. In *Suomen romanien historia*. Helsinki: WSOY.
- Haavisto, I. (2024). Luurankoja kaapissa. Suomalaiset jakavat yhteisen, mutta kapean käsityksen rasismista.
- Hampton, M., Bourassa, C., & McKay-McNab, K. (2004). Racism, sexism, and colonialism. *Canadian Woman Studies*, 24(1), 23.
- Heino, E. (2019). Peruspalvelut venäläistaustaisten perheiden arjen kansalaisuutta kehystämässä. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 27(3), 308–315.
- Heino, E. (2023). Intersektionaalisuus sosiaalityössä—systemaattinen kirjallisuuskatsaus. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 31(1), 60–79.
- Heino, E. M., & Jäppinen, M. (2022). Näkökulmia kulttuurin merkityksiin sosiaalityön käytännöissä ja tutkimuksessa. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 30(2), 174–181.
- Heino, E., & Kara, H. (2024). Luottamuksen rakentuminen vieraskielisen vanhemman ja työntekijän välillä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. *Työelämän tutkimus*, 22(4), 527–554.

- Helakorpi, J., Hummelstedt-Djedou, I., Juva, I., & Mikander, P. (2017). Nykyiset puhetavat ja käytännöt vaikeuttavat rasismien haastamista. *Kasvatus*, 48(3), 249–256.
- Honkatukia, P., & Myllylä, M. (2018). Nuoret, perheväkivalta ja rodullistava kontrolli: tarkastelussa rikosilmoitukset perheenjäsenen ja sukulaisen tekemistä pahoinpitelyistä. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 26(3), 187–207.
- Hubara, K. (2020). Helsingin yliopiston sosiaalityön opetus kriittisen rotuteoriannäkökulmasta: teemoitteleva sisällönanalyysi. Ilmestynyt joulukuussa.
- Hubara, K. (2024). Silence so loud it hurts: Racialisation, erasure and future-building in Finnish social work. In *Decolonising social work in Finland* (pp. 147–160). Policy Press.
- Ilmarinen, K. M., Aalto, A. M., & Muuri, A. L. (2025). Unmet need for and barriers to receiving health care and social welfare services in Finland. *Scandinavian Journal of Public Health*, 53(1_suppl), 52–63.
- Jönsson, J. H. (2013). Social work beyond cultural otherisation. *Nordic Social Work Research*, 3(2), 159–167.
- Jönssön, J. (2018). International field training in social work education: beyond colonial divides.
- Keskinen, S., Seikkula, M., Mkwesha, F., Aghayeva, U., & Sinkkonen, A. (2021). Rasismi, valta ja vastarinta: rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa. *Gaudeamus*.
- Kestilä, L., & Martelin, T. (2019). Suomen väestörakenne ja sen kehitys. Suomalaisten hyvinvointi 2018. Toim. Laura Kestilä ja Sakari Karvonen.
- Kimanan, A., Varjonen, S., Sotkasiira, T., Nivala, E., & Ryytänen, S. (2022). Kulttuuristamista vai kulttuurienvälistä oppimista? Diskursiivinen analyysi turvapaikanhakijoiden vastaanotto toiminnan ammattilaisten puheesta. *Aikuiskasvatus*, 42(2), 133–145.
- Kivipelto, M. (2021). Rakenteellisen sosiaalityön katsaus.
- Kuokkanen, R. J. (2007). Saamelaiset ja kolonialismin vaikutukset nykypäivänä. In *Kolonialismin jäljet: Keskustat, periferiat ja Suomi* (142–155). *Gaudeamus*.
- Lehtonen, M. (2009). Olen suomalainen (Io sono finlandese). En ole rasisti, mutta... *Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto, 109–115.

- Maahanmuuttovirasto. (2017). Kaksi vuotta turvapaikanhakijasyksystä 2015, missä mennään nyt?
- Metteri, A., Forsman, S., Heinonen, E., & Laakso, T. (2016). Monikulttuurinen osaaminen ja kulttuurienvälinen kompetenssi sosiaalityön käytännöissä ja koulutuksessa. Tutkivasosiaalityö, 2016, 27–32.
- Mikander, P. (2023). Racism in Finnish school textbooks: Developments and discussions. In Finland's famous education system: Unvarnished insights into Finnish schooling (289–302). Singapore: Springer Nature Singapore.
- Mikkonen, E. (2023). "Se menee erityisen kipeään paikkaan": sosiaalityöntekijöiden ammatillisia orientoitumisia valkoisuuteen ja rodullistaviin rakenteisiin. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 31(3), 253–271.
- Närhi, K. (2023). Kansainvälinen ja suomalainen rakenteellisen sosiaalityön perinne. *SoPhi*.
- Payne, M. (2014). *Modern social work theory* (4th ed.). Palgrave Macmillan.
- Petrelus, P. (2003). Sosiaalityöntekijänaiset maskuliinisissa julkaisuissa – sukupuolinäkökulmia ”hiljaisuuden kulttuuriin”. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 2003, 4–22.
- Pohjola, A., Laitinen, M., Seppänen, M., Heinonen, J., Hurtig, J., Hämäläinen, J., Kilpeläinen, A., Kiuru, K.-E., Lähteinen, S., Matthies, A.-L., Metteri, A., Nikupeteri, A., Närhi, K., Pekkarinen, E., Ray, M., Romakkaniemi, M., Sirkka, K., & Tiitinen, L. (2017). *Rakenteellinen sosiaalityö* (3. painos.). UNIPress.
- Quijano, A. (2007). Coloniality and modernity/rationality. *Cultural studies*, 21(2–3), 168–178.
- Rastas, A. (2009a). Rasismin kiistäminen suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa. En ole rasisti, muta... *Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto, 47–64.
- Rastas, A. (2009b). Racism in the everyday life of Finnish children with transnational roots. *Barn-forskning om barn og barndom i Norden*, 27(1).
- Reid, C., Calia, C., Guerra, C., Grant, L., Anderson, M., Chibwana, K., ... & Amos, A. (2021). Ethics in global research: Creating a toolkit to support integrity and ethical action throughout the research journey. *Research Ethics*, 17(3), 359–374.
- Ryynänen, S. (2020). Puhummeko nyt rasismista? *Media & viestintä*, 43(4).
- Said, E. W. (1995). *Orientalism*. Penguin.
- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin.

- Saukkonen, P. (2013). *Erilaisuuksien Suomi: vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot*. Gaudeamus.
- Sellon, A., & Lassman, B. (2022). *Anti-Oppressive Theory and Practice*. In B. Bolton, C. Hall, & D. Lehman (Eds.), *Theoretical perspectives in social work* (pp. 123–145). Academic Press.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Finlex.
- Sudenkaarne, T., & Blell, M. (2021). Reproductive justice for the haunted Nordic welfare state: Race, racism, and queer bioethics in Finland. *Bioethics*, 36(3), 328–335.
- Söderling, I. (2013). *Maahanmuutto ja suomalaisten asenteet*. Teoksessa *Olemme muuttaneet – ja kotoudumme: Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä, toim.* Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (pp. 15–31). Helsinki: Väestöliitto ry.
- THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2024). *Sukupuolten tasa-arvo: Intersektionaalisuus ja sukupuoli*.
- Tiitinen, L. (2018). *Sosiaalialan mediavaikuttaminen hiljaisuuden kulttuurin murtajana?*
- Turtiainen, K. (2016). *Pakkomuutto sosiaalityössä kohdattavana ilmiönä*. Teoksessa *Maija Jäppinen & Anna Metteri & Satu Ranta-Tyrkkö & Pirkko-Liisa Rauhala (toim.) Kansainvälinen sosiaalityö. Käsitteitä, käytäntöjä ja kehityskulkuja. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja*, 203–224.
- Valtioneuvosto. (2023). *Hallituspuolueiden puheenjohtajien julkilausuma 11.7.2023*.
- Vasso. (2018). *Maahanmuuttajanaisten haastattelut sosiaalityöstä, selvitys 2018*.
- Vilkka, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Art House.
- Williams, D. R., & Etkins, O. S. (2021). Racism and mental health. *World Psychiatry*, 20(2), 194.
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (ei pvm.). *Rasismi*.
- Yle. (2017). *Sosiaalityöntekijät eivät aina uskalla puuttua vihapuheeseen: ”Minua kehoitettiin miettimään, kuka palkkani maksaa”*.
- Yle. (2021). *Alemmuuskompleksi oli syy, miksi suomalaiset syrjivät Petsamon saamelaisiakuin siirtomaaherrat, sanovat tutkijat – ”Kolonialismi tulisi nähdä osana Suomen historiaa”*.

Liitteet

Liite 1. Aineisto

- Anis, M., & Turtiainen, K. (2021). Social workers' reflections on forced migration and cultural diversity—towards anti-oppressive expertise in child and family social work. *Social sciences*, 10(3), 79. <https://doi.org/10.3390/socsci10030079>.
- Heino, E. (2019). Peruspalvelut venäläistaustaisten perheiden arjen kansalaisuutta kehystämässä. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 27(3), 308–315. <https://doi.org/10.30668/janus.76457>.
- Heino, E. M., & Jäppinen, M. (2022). Näkökulmia kulttuurin merkityksiin sosiaalityön käytännöissä ja tutkimuksessa. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 30(2), 174–181. <https://doi.org/10.30668/janus.112106>.
- Heino, E., & Kara, H. (2024). Luottamuksen rakentuminen vieraskielisen vanhemman ja työntekijän välillä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. *Työelämän tutkimus*, 22(4), 527–554. <https://doi.org/10.37455/tt.142741>.
- Hubara, K. (2024). Silence so loud it hurts: Racialisation, erasure and future-building in Finnish social work. In *Decolonising social work in Finland* (pp. 147–160). Policy Press. <https://doi.org/10.1332/policypress/9781447371427.003.0008>.
- Kimanen, A., Varjonen, S., Sotkasiira, T., Nivala, E., & Ryyänen, S. (2022). Kulttuuristamista vai kulttuurienvälistä oppimista? Diskursiivinen analyysi turvapaikanhakijoiden vastaanotto toiminnan ammattilaisten puheesta. *Aikuiskasvatus*, 42(2), 133–145. <https://doi.org/10.33336/aik.120038>.
- Mikkonen, E. (2023). “Se menee erityisen kipeään paikkaan”: sosiaalityöntekijöiden ammatillisia orientoitumisia valkoisuuteen ja rodullistaviin rakenteisiin. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 31(3), 253–271. <https://doi.org/10.30668/janus.120825>.
- Vasso (2018) Maahanmuuttajanaisten haastattelut sosiaalityöstä, selvitys 2018. <https://vasso.fi/wp-content/uploads/2019/08/R2Maahanmuuttajanaisten-haastattelut-sosiaality%C3%B6st%C3%A4-2018.pdf>.